

Kvalita života současné české rodiny v městském a venkovském prostředí (v kontextu se stavem v EU)

Bc. Marie Machatková

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Marie Machatková**
Osobní číslo: **H120071**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Kvalita života současné české rodiny v městském a venkovském prostředí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se ke kompetencím sociálního pedagoga, kvalitě života a problematice současné rodiny.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu pomocí standardizovaného dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MAJEROVÁ, Věra. Sociální mobilita a kvalita života venkovské populace, 1. vyd. Praha:

Česká zemědělská univerzita v Praze, 2006. ISBN 978-80-213-1631-7.

MOŽNÝ, Ivo. Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života, 1. vyd. Praha:

Portál, 2004. ISBN 80-7178-624-1.

MŮLPACHR, Pavel. Měření kvality života jako metodologická kategorie. Grafotlač,

2005. ISBN 80-8068-425-1.

PETRUSEK, Miloslav. Velký sociologický slovník. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN

80-7184-310-5.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc.

Datum zadání diplomové práce:

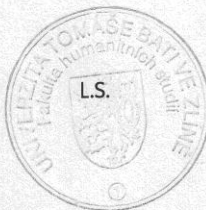
15. ledna 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

18. dubna 2014

Ve Zlíně dne 15. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 6. 4. 2014

Marie Macbathová

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce srovnává QOL českých rodin žijících ve městě a na venkově a analyzuje ji ve vztahu k QOL rodin žijících v ekonomicky vyspělých zemích EU. Na základě indikátorů, jako jsou příjem a deprivace, kvalita bydlení, vzdělání a zaměstnání, work/live balance, přístup k práci službám a sociální kontakty a well-being, charakterizuje rozdíly v socioekonomických parametrech a subjektivním hodnocení QOL českých rodin ve městě a na venkově a specifikuje oblasti QOL, ve kterých se ČR liší od ekonomicky vyspělých zemí EU.

Klíčová slova:

Kvalita života, rodina, město, venkov, rozdíly, EU

ABSTRACT

The study makes a comparison of QOL of Czech families living in cities and countryside and analyses it in relationship to QOL of families living in EU countries with advanced economies. Based on indicators such as income and deprivation, housing quality, education and employment, work/live balance, access to work, services, social contacts and well-being, it describes differences in socioeconomic parameters and subjective evaluation of QOL of Czech families living in cities and countryside and specifies QOL areas in which the Czech Republic differs from EU countries with advanced economies.

Keywords:

Quality of life, family, urban-rural differences, EU

Na tomto místě bych ráda poděkovala za odborné vedení a cenné rady vedoucí diplomové práce, paní PhDr. Geraldině Palovčíkové, CSc a všem dalším, kteří mi při zpracování této práce pomáhali a měli se mnou trpělivost.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	12
1 KVALITA ŽIVOTA.....	13
1.1 DEFINICE KVALITY ŽIVOTA.....	13
1.2 POJETÍ KVALITY ŽIVOTA	14
1.3 OBJEKTIVNÍ A SUBJEKTIVNÍ VNÍMÁNÍ KVALITY ŽIVOTA.....	16
2 HODNOCENÍ ÚROVNĚ KVALITY ŽIVOTA.....	19
2.1 POJETÍ INDIKÁTORŮ A KRITÉRIA PRO JEJICH VÝBĚR	20
2.2 GLOBÁLNÍ INDIKÁTORY KVALITY ŽIVOTA	22
2.3 INDIKÁTORY KVALITY ŽIVOTA V SOCIOLOGII	24
3 KVALITA ŽIVOTA A RODINA.....	28
3.1 DEFINICE A FUNKCE RODINY.....	28
3.2 VLIV RODINY NA KVALITU ŽIVOTA	30
4 KVALITA ŽIVOTA A PROSTŘEDÍ.....	32
4.1 REGIONÁLNÍ KVALITA ŽIVOTA.....	35
4.2 CHARAKTERISTIKA MĚSTSKÉ AGLOMERACE.....	37
4.3 CHARAKTERISTIKA VENKOVSKÉ AGLOMERACE.....	38
5 KVALITA ŽIVOTA V MĚSTSKÉM A VENKOVSKÉM PROSTŘEDÍ	40
5.1 ROZDÍLY KVALITY ŽIVOTA VE MĚSTĚ A NA VENKOVĚ V ČR	40
5.2 SROVNÁNÍ KVALITY ŽIVOTA VE MĚSTĚ A NA VENKOVĚ V EU.....	41
5.2.1 Indikátory kvality života podle EU	41
5.2.2 Metodologie a výsledky první evropské studie.....	43
5.2.3 Metodologie a výsledky druhé evropské studie.....	45
5.2.4 Metodologie a výsledky třetí evropské studie.....	50
II. PRAKTICKÁ ČÁST	52
6 VÝZKUM	53
6.1 POJETÍ VÝZKUMU.....	53
6.2 VÝZKUMNÉ HYPOTÉZY	53
6.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	53
6.4 TECHNIKA VÝZKUMU A JEHO PRŮBĚH.....	54
6.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ A ANALÝZY DAT.....	54
7 VÝSLEDKY VÝZKUMU	55
7.1 ROZDÍLY V KVALITĚ ŽIVOTA RODIN VE VĚTŠÍCH A MENŠÍCH MĚSTECH	55
7.2 ROZDÍLY V KVALITĚ ŽIVOTA RODIN NA VĚTŠÍCH A MENŠÍCH VESNICÍCH.....	60
7.2.1 Dílčí závěry	65
7.3 ROZDÍLY V KVALITĚ ŽIVOTA RODIN VE MĚSTĚ A NA VENKOVĚ	66
7.3.1 Dílčí závěry	72
7.4 SROVNÁNÍ KVALITY ŽIVOTA RODIN V ČR V KONTEXTU S VYSPĚLÝMI ZEMĚMI EU.....	73
7.4.1 Dílčí závěry	75

8 VERIFIKACE VÝZKUMNÝCH HYPOTÉZ	76
9 ZÁVĚR	78
10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	80
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	85
SEZNAM OBRÁZKŮ	86
SEZNAM TABULEK.....	87
SEZNAM PŘÍLOH.....	88

ÚVOD

Kvalita života je velmi širokým pojmem vyjadřujícím všestrannou pohodu, která je ovlivněna podmínkami, ve kterých člověk žije, a které mu umožňují zaměřit se na využití materiálních zdrojů, dosáhnout určitých cílů a zvolit si požadovaný životní styl.

Téma zabývající se kvalitou života v odlišných podmínkách městského a venkovského prostředí jsem pro svoji diplomovou práci zvolila zcela záměrně. Důvodem byla především skutečnost, že tato problematika mě zajímá, poněvadž již delší čas žiji ve městě, ale na venkově jsem vyrůstala. K výběru tématu přispěla i určitá návaznost na moji bakalářskou práci, ve které jsem se zabývala úlohou komunikace v rodině. Nelze pochybovat o tom, že úroveň komunikace v rodině hraje významnou úlohu v kvalitě života lidí.

Výzkumy zaměřené na hodnocení kvality života jsou realizovány především z důvodu, abychom dokázali porovnat míru spokojenosti člověka v různých sociálních vrstvách i v celé společnosti. Pokud je úroveň kvality života měřena pomocí odlišných dat, je obtížné srovnat ji mezi různými státy, které mají odlišnou historickou zkušenost, rodinné zázemí a životní potřeby. Výsledky studií týkající se rozdílů v kvalitě života v městském a venkovském prostředí jsou důležité nejen pro plnohodnotný a spokojený život lidí žijících v určitém prostředí, ale jsou významné také z hlediska plánování rozvoje společnosti na úrovni regionální, státní i evropské. Proto je nutné uplatnit při hodnocení co objektivnější ukazatele a preferovat ty, které odrážejí specifický vliv prostředí na kvalitu života lidí.

Cílem této diplomové práce bylo charakterizovat kvalitu života současné české rodiny žijící v městském a venkovském prostředí a to pomocí indikátorů ověřených v evropských studiích. Na základě získaných dat co nejobjektivněji specifikovat rozdíly mezi kvalitou života rodin žijících ve městě a na venkově v České republice a v ekonomicky vyspělých zemích EU.

V teoretické části své diplomové práce jsem se nejprve zaměřila na vymezení základních pojmů kvality života a hodnocení její úrovně pomocí adekvátních inhibitorů. Následně jsem popsala vliv rodiny a prostředí na kvalitu života lidí a charakterizovala odlišný způsob života v městě a na vesnici.

V praktické části práce jsem definovala cíl a výzkumné hypotézy, popsala metody sběru a zpracování dat a charakterizovala sledované soubory. Data shromážděná během vlastního výzkumu jsem sumarizovala v tabulkách nebo znázornila ve formě grafů. Hodnoty pro

sledované soubory jsem analyzovala pomocí statistických metod. Ze získaných poznatků jsem vyvodila adekvátní závěry, které jsem srovnala se závěry evropského průzkumu publikovanými EU.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KVALITA ŽIVOTA

1.1 Definice kvality života

Pojem kvalita života (Quality of Life - QOL) není snadné definovat vzhledem k jeho abstraktnímu charakteru. Tento pojem patří k multidimenzním pojmům, poněvadž existuje celá řada přístupů a snah o jeho vymezení.

Přestože se srovnáváním kvality života zabývá mnoho studií, dosud neexistuje jednoznačná shoda ve formulování obecně platné definice kvality života. Hlavním důvodem je závislost kvality života na charakteru společnosti, sociální skupiny nebo jednotlivci, kteří mohou vidět kvalitu života ze zcela různých aspektů. Čím otevřenější a demokratičtější společnost je, tím více odlišné jsou názory na kvalitu života. Felce a Perry (1995) interpretují existenci velkého množství definic QOL nejen jako důsledek celospolečenského nebo individuálního pohledu, ale také rozmanitosti teoretických modelů a vědeckých přístupů používaných ke studiu QOL. Naproti tomu někteří autoři se domnívají, že zatímco kvalitu života je možné definovat poměrně jednoznačně, výrazným problémem zůstává definice vlastního pojmu života (Schuessler a Fiser, 1985).

Z pohledu Světové zdravotnické organizace (WHO) byla QOL původně definována především po stránce stavu zdraví. Původní definice WHO stavěly QOL výhradně na zdraví, jako hlavního ukazatele, od něhož se odvíjí osobní spokojenost každého jedince. Bohužel ale opomíjely další důležité stránky života, zejména sociální a ekonomické. Později byla definice QOL podle WHO modifikována tak, že definice je stále založena na pocitu zdraví jedince, ale zdraví je chápáno v širším slova smyslu. Současná definice vychází z předpokladu, že zdraví je charakterizováno nejen jako absence nemoci nebo postižení, ale také jako stav plného tělesného, duševního, sociálního a duchovního blaha člověka (Pichaud, Thareauová, 1998, s. 62). Pokud při definici QOL vycházíme z tohoto pojetí, je možné kvalitu života definovat jako percepci jedince, jeho pozici v životě v kontextu jeho kultury a hodnotového systému a ve vztahu k jeho cílům, očekáváním, normám a obavám. Ačkoliv je taková definice relativně široká, v podstatě předpokládá, že QOL je ovlivněna fyzickým zdravím jedince, jeho psychickým stavem, osobním vyznáním, sociálními vztahy a vztahem ke klíčovým oblastem životního prostředí.

Romney et al., (1994) uvádí některé z důvodů, proč je obtížně stanovit všeobecně akceptovanou definici kvality života, mezi které řadí:

- Psychologické procesy, které jsou relevantní pro přežívání
- Nedostatečné pochopení procesů lidského rozvoje i životního prostoru jednotlivce
- Obtížnost stanovení míry, do jaké jsou jeho interní psychologické procesy ovlivněné environmentálními faktory a individuálním systémem hodnot

Pacione (2003b) se domnívá, že kvalita života není jen atribut obsažený přímo v prostředí, ale je funkcí interakce mezi charakteristikami prostředí a osobními charakteristikami člověka.

Podobně i Massam (2002) považuje pojem kvalita života za extrémně komplexní a jen velmi obtížně definovatelný.

Podle toho, jaký aspekt převládá, můžeme teoreticky QOL vymezit odlišně, jak je to zřejmé ze stručného demonstrativního výčtu následujících definic.

- Kvalita života jako komplexní měření fyzické, psychické a sociální pohody, štěstí, spokojenosti a naplnění tak, jak je vnímána každým jedincem nebo skupinou (Nagpal in Vaďurová, 2005).
- Kvalita života jako subjektivně pocíťované zdraví (Cambell, Convers in Vaďurová, 2005).
- Kvalita života jako veškeré vnímání spokojenosti či nespokojenosti jedince v celém jeho životě, přičemž spokojenost s různými aspekty má různou významnost (Zannoti in Vaďurová, 2005).
- Kvalita života jako soubor ekonomicko-sociálních podmínek, využívání znalostí, zkušeností a vzdělání předchozího života, schopností tvořit, osobního uspokojení a společenské vážnosti i dobrého zdravotního stavu (Křivohlavý, 2002).

Z mého pohledu se mi tato definice QOL zdá být nejužitečnější, protože autor do definice zahrnuje jak zdravotní stránku, tak i vliv společenských podmínek a schopností jedince.

1.2 Pojetí kvality života

Pojem QOL odráží míru uspokojení jednotlivých potřeb jedince v různých oblastech života. Jako značně široký pojem vyjadřuje celkový pocit jedince ve společnosti, který je závislý na možnosti přístupu člověka k životním podmínkám a jejich využití k tomu, aby dosáhl svých specifických záměrů a cílů za pomoci adekvátního životního stylu.

Pojem QOL obvykle zahrnuje tři základní rozměry - fyzický stav (úroveň zdraví), psychický stav (sebeovládání, uspokojení, štěstí, lásku, morálku a životní očekávání) a společenský stav (společenské sítě, výši výtěžku nebo sociální podpory, úroveň vzdělání, povahu zaměstnání, společenství a životní podmínky).

Fahey et al., (2004) charakterizoval pojem kvality života na základě tří dílčích charakteristik:

- Kvalita života je multidimenzním pojmem, poněvadž není limitována pouze některými oblastmi, ale zahrnuje širokou škálu vztahů mezi nimi.
- Pojem kvality života vždy odráží individuální životní situaci, podle které může být mikropojmem.
- Kvalita života je měřitelná pomocí jak objektivních tak i subjektivních indikátorů. Subjektivní vnímání kvality života přispívá k identifikaci individuálních cílů a orientaci. Také individuální pohledy mohou být hodnotné, pokud jsou spojovány s objektivními životními podmínkami.

Na základě systematické teorie Hagertyho et al., (2001) je kvalita života založena na třech základních pilířích, mezi které patří:

- Vstup (zahrnuje společenské podmínky a politiku státu)

Kategorie vstupu zahrnuje objektivní charakteristiku a měřitelné podmínky prostředí. Představuje především přístup k veřejným službám, vzdělání, pracovní příležitosti a výběr úrovně občanské vybavenosti.

- Průchodnost (představuje osobní volbu ve využití podmínek)

Kategorie průchodnosti se týká volby životního standardu a osobních očekávání, to je úrovně vzdělání, charakteru práce a spotřeby a péče o zdraví.

- Výstup (odráží osobní pocity jedince)

Kategorie výstupu je odrazem reakce na odpovídající podmínky a osobní volbu. Spočívá v pocitech osobního štěstí, svobody a bezpečí, v jistotě rodinného zázemí a přátelství.

1.3 Objektivní a subjektivní vnímání kvality života

Kvalitu života lze vnímat ze dvou aspektů, objektivního a subjektivního. V následující charakteristice se budu zabývat těmito aspekty a zmíním i činitele, kteří kvalitu života ovlivňují.

- Objektivní vnímání kvality života zahrnuje hodnocení takových podmínek, které kvalitu života člověka ovlivňují po stránce ekonomické, sociální, zdravotní a environmentální. Kvalitu života pojímá jako míru, v níž jedinec využívá možností svého života (Vymětal in Vaňurová, 2005).
- Naproti tomu subjektivní nebo také individuální vnímání kvality života zahrnuje hlediska, jak jedinec vnímá své postavení ve společnosti. Jedná se tedy o subjektivní hodnocení míry spokojenosti nebo nespokojenosti s jednotlivými oblastmi života, se životem na základě vlastních představ, nadějí, očekávání a přesvědčení (Petříková, Čornaničová, 2004, s. 42). Obě tato hlediska poskytují jiný pohled na QOL a přinášejí odlišné výsledky, které jsou nezbytné pro celkové hodnocení QOL .

Na potřebu rozlišovat mezi subjektivním vnímáním kvality života a objektivním hodnocením jeho podmínek poukázal (Hancock, 2000). Z hlediska hodnocení QOL lze interpretovat objektivní vnímání jako adekvátní materiálním poměrům a subjektivní vnímání jako pocity jedince týkající se těchto poměrů (Raphael et al., 1994).

Dissart a Deller (2000) upozorňují na přímou závislost kvality života člověka na exogenních, objektivních faktorech a endogenních, subjektivních faktorech jeho samotného. Názor, že kvalita života má subjektivní i objektivní dimenzi zastává také (Zhu, 2001).

Jones (2002) označuje dvě základní dimenze jako externí, ty zastoupené prostředím okolo nás a endogenní, vyjádřené tím, co se děje v naší mysli. V zásadě tedy můžeme říct, že objektivní dimenze kvality života představuje externí podmínky, vlivy okolního prostředí a životních okolností na život člověka, které zahrnují sociální, ekonomické a environmentální podmínky. Subjektivní dimenze na druhé straně představuje souhrn subjektivních vstupů každého člověka, jako jsou názory, postoje, individuální systém hodnot, schopnost adaptace, způsob vnímání okolního prostředí. Akceptování existence takto chápaných dimenzí otevírá nové možnosti pohledu na interakci člověk - prostředí.

Pacione (2003b) považuje individuální zážitek nebo zkušenost jedince za klíčový faktor vnímání určité oblasti života. Znamená to, že v tomto případě, může být subjektivní dimenze chápána jako nadřazená dimenzi objektivní. Naproti tomu Cummins (2000) se domnívá, že objektivní a subjektivní dimenze hodnocení kvality života existují relativně nezávisle na sobě, což znamená, že objektivní podmínky jen ve velmi omezené míře ovlivňují pocit subjektivního blaha. Zároveň však podotýká, že existuje určitý práh, po překročení kterého dojde ke zhoršení objektivních podmínek do takové míry, že subjektivní vnímání člověka, se už nebude schopné adaptovat. Při hodnocení kvality života je třeba brát v úvahu následující ukazatele:

- Interakce člověka s prostředím, ve kterém se pohybuje, včetně vzájemného působení faktorů prostředí samotných.
- Příležitosti a možnosti ovlivnit kvalitu života ve smyslu pozitivním a naopak i negativním.
- Schopnosti jednotlivce projevující se v míře, v jaké je člověk schopen svůj život sám ovlivňovat a řídit, včetně jeho voleb a důležitých rozhodnutí.
- Generický přístup, který lze aplikovat jak na populaci obecně, tak i na specifické populační vzorky.
- Váha, jakou jedinec připisuje kvalitě vlastního života a jeho jednotlivým aspektům a míra spokojenosti s nimi.
- Faktory ovlivňující jak život jedince, tak i všech lidí bez ohledu na jejich zdravotní problémy či postižení, které tvoří podstatu vnímání kvality života v obecném slova smyslu (Koudelková, 2002, s. 124-126).

Měřením úrovně QOL sledujeme, jak se proměňuje celkové vnímání a interpretace života. Z tohoto hlediska je podstatné i to, zda pociťované újmy nebo nedostatky jsou důsledkem něčeho vnějšího, co nebylo možno ovlivnit anebo, zda vyplývají z vlastního rozhodnutí. Kvalita života přímo souvisí se zájmem o společné věci a možnostmi ho projevít. To je podstatný rozdíl od pojetí potřeb, které je statické. Kvalita života je ovlivněna mnoha faktory, jako je kultura, vyznání, zdravotní status, příjem, věk, podmínky mobility a uspokojení z práce.

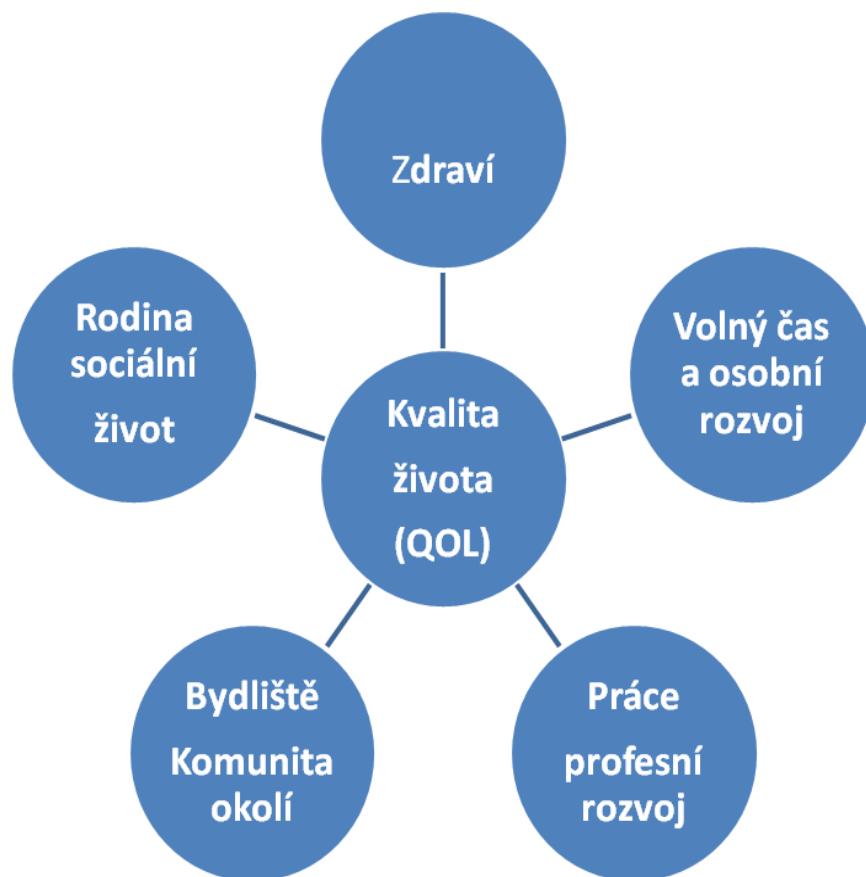
Z uvedeného je zřejmé, že charakterizovat vztah mezi objektivními podmínkami života a jeho kvalitou subjektivně prožívanou lidmi je velmi obtížné a odpověď na tuto otázku je nutno považovat za stále otevřenou.

2 HODNOCENÍ ÚROVNĚ KVALITY ŽIVOTA

Hancock (2000) ve své práci zaměřené na problematiku indikátorů kvality života zformuloval zásadní důvody proč hodnotit QOL. Rozvoj kvality života nemusí nutně znamenat jen ekonomický, ale také sociální a lidský rozvoj. Pokud má být rozvoj environmentálně udržitelný musí být též sociálně udržitelný a přispívat ke zvýšení QOL. To, co má skutečný význam, není jen délka života, ale především jeho kvalita. Podle uvedeného autora kvalita života neznamena jen žít lépe, ale především žít jiným způsobem.

Jak již bylo řečeno, kvalita života je hodnotitelná jak z objektivních tak i subjektivních aspektů. Subjektivní vnímání přispívá k identifikaci individuálních cílů a orientaci jedince. Avšak subjektivní hodnocení mohou být využitelná pouze za předpokladu, pokud jsou spojována s objektivními životními podmínkami.

Základní oblasti, ve kterých je QOL obecně hodnocena, jsou znázorněny v následujícím schématu:

Zdroj: Review of Quality of Life Project Management. Chief Review Services, Canada 2004

Podle Křivohlavého můžeme metody měření kvality života rozdělit do 3 kategorií, jak uvádí ve své práci (Mühlpachr, 2005):

1. Objektivní metody - měření, kde QOL jedince hodnotí druhá osoba
2. Subjektivní metody - měření, kde hodnotitelem QOL je stejná osoba
3. Metody smíšené - kombinace objektivních a subjektivních metod hodnocení QOL

Dissart a Deller (2000) se domnívají, že seznam oblastí vztahující se ke kvalitě života je prakticky neomezený. Navzdory tomuto přesvědčení však upozorňují na několik oblastí života člověka, které je možné považovat za klíčové: osobnost, sociální podporu a zabezpečení, spokojenost s určitými oblastmi běžného života, vlastní schopnosti, environmentální a ekonomické faktory, zdraví, nepříznivé a stresující události a vlivy.

V různých studiích lze nalézt jak shodné tak i odlišné, kvantitativní a kvalitativní kritéria, indikátory a indexy, které je možno využít k hodnocení QOL. Model hodnocení QOL pomocí tří úrovní kritérií, bazální (všelidskou), individuálně specifické (civilizační) a elitní (kulturně duchovní) popsal (Kováč, 2004). Každá z nich se skládá ze šesti komponentů různého významu a váhy. Model je zastřešen smyslem života jako průřezem systémového psychického regulátoru lidského chování a konání. Obsahuje kriteria, jako jsou bezproblémové stárnutí, úroveň kultivace osobnosti, společenské uznání, podpora závislým, podpora života, univerzální altruismus, pevné zdraví, prožívání životní spokojenosti, uspokojivé sociální prostředí, úroveň společenského vývoje, přátelské prostředí, dobrý fyzický stav, normální psychický stav, vyrůstání ve funkční rodině, úroveň materiálního a sociálního zabezpečení nebo životní prostředí.

Z uvedených studií je zřejmé, jak obtížné je objektivně hodnotit komplexní QOL, proto se většina autorů zaměřuje na hlubší zkoumání jedné konkrétní oblasti QOL, kterou hodnotí pomocí relevantních indikátorů.

2.1 Pojetí indikátorů a kritéria pro jejich výběr

Pro práci s indikátory jako takovými je nezbytné si nejdříve ujasnit základní pojmy indikátorů a požadavky, které jsou na ně kladeny. Indikátory jsou výsledkem zpracování a interpretace primárních dat, která byla získána sledováním činností a stavů objektů a jevů probíhajících v dané oblasti. Dále zpracovaná data se označují jako agregovaná a pořizují se nejčastěji pro účely publikace. Sdružováním dílčích indikátorů vznikají indexy. Indexy

jsou vysoce agregované indikátory, jejichž hlavním účelem je relativně jednoduše a srozumitelně komunikovat s určitou cílovou skupinou respondentů.

Podle Hanušina et al., (2000) indikátory představují údaje nebo hodnoty různého charakteru, které vyjadřují okamžitý stav nebo úroveň změny u sledovaného jevu. Bunge in Dissart a Deller, (2000) prezentuje indikátory jako symptomy určitých podmínek. Nezaměřuje se jen na koncepci sociálních indikátorů, ale rozšiřuje je i na jiné dimenze hodnocení (fyzická, psychologická a kulturní).

Problematika výběru adekvátních indikátorů se prolíná s problematikou hodnocení různých dimenzí QOL. Oblast výzkumu naznačuje, jaké indikátory by v něm měly být použity. Významnou úlohu při výběru indikátorů sehrávají cíle sociologického výzkumu (Cicerchia, 1996).

Pacione (2003b) upozorňuje, že soubor vybraných indikátorů musí být dostatečně široký, aby zahrnoval všechny nejvýznamnější oblasti lidského života. Massam (2002) doporučuje zohlednit při výběru vhodných indikátorů QOL následující kritéria.

- V jaké míře se vybrané indikátory shodují s indikátory použitými jinými autory?
- Je možné pro vybrané indikátory získat spolehlivé a důvěryhodné údaje?
- Charakterizují vybrané indikátory hodnocenou oblast jednoznačně?
- Je možno vybrané indikátory považovat v hodnocené oblasti za relevantní?
- Jsou vybrané indikátory nezávislým ukazovatelem nebo jsou složeny z více atributů?

Podle účelu použití lze indikátory označit jako specifické, programové, agregované nebo titulkové. Indikátory a data jsou většinou uspořádány do různých rámců, které představují obory lidské činnosti, jako jsou např. zemědělství nebo zdravotnictví.

Z hlediska metodologického mohou být indikátory rozlišeny na základě různých specifických přístupů jako:

- Nejvyšší přípustné hodnoty - pod tento termín lze zahrnout cílové hodnoty odvozené od hodnot, jejichž překročení by ohrozilo zdravotní stav populace nebo ekosystémů, anebo by narušilo rovnováhu v geobiosféře (prahové nebo stropní hodnoty, limity). Pro jejich stanovení mohou být použity údaje odvozené v rámci různých oborů, jako je toxikologie, hygiena, ekotoxikologie, chemie, nebo ekologie.

- Referenční hodnoty udržitelnosti vycházejí z udržitelného výnosu nebo udržitelné míry reprodukce. Tyto hodnoty lze použít pro řízení obnovitelných zdrojů.
- Kombinace odborných a politických hledisek lze využít pro hodnocení stavu nezaměstnanosti či zadluženosti, těžby neobnovitelných zdrojů, výdajů na výzkum či růst HDP, které jsou založeny na aplikaci různých metod společenskovedních disciplín.

V rámci sledovaných cílů je nutno provést vzájemné porovnání stejných subjektů, států, měst, regionů, podniků, tzv. benchmarking. Porovnávat lze pouze indikátory spočítané podle stejné metodiky a za stejné časové období. Je nutno pečlivě zvážit referenční údaj, to znamená, zda zjištěné hodnoty vztáhnout na osobu, plochu, jednotku ekonomického výkonu, apod.

V případě existence dat a konstrukce indikátorů stejnou metodikou po delší časové období lze získat časové řady. Hodnocení pak lze doplnit analýzou trendu, která zvyšuje výpovědní hodnotu indikátoru, sama o sobě však není dostatečná.

Počet indikátorů by měl být omezen a respondentům by měl být jasný jejich smysl a význam. Aby byli indikátory skutečně použitelné, musí splňovat kritéria, jako jsou významnost, reprezentativnost, jedinečnost, měřitelnost, správnost, spolehlivost, srovnatelnost, pochopitelnost, musí mít výpovědní hodnotu, načasování a využitelnost.

2.2 Globální indikátory kvality života

Nejpoužívanějším globálním indikátorem QOL je index lidského rozvoje podle OSN, (United Nations Human Development Index). Tento index je uveřejňován ve známé statistické publikaci „Zpráva o lidském rozvoji“ (Human Development Report), která je každoročně vydávána pod záštitou UNDP (United Nations Development Programme) již od roku 1990. Původně zahrnoval příjem na jednoho obyvatele, přístup ke vzdělání a průměrnou délku života. Nyní zohledňuje i další ukazatele jako je kvalita životního prostředí, stav lidských práv, rovná příležitost z hlediska pohlaví, porodní úmrtnost, zdravotní péče a další data. Index kvality života je tak kombinací nejen ekonomických, ale i celé řady sociálních ukazatelů.

Další indikátor QOL který se vztahuje k úrovni kvality života celé společnosti a promítají se do něj především ekonomická kritéria, byl nazván welfare- míra blahobytu. Při určitém zjednodušení sem můžeme zařadit ukazatel hrubého domácího produktu na jednoho obyvatele, i když vůči tomu existuje mnoho kritických výhrad. Mnozí ekonomové

předpokládají, že ukazatelem welfaru společnosti je výše růstu hrubého národního důchodu. Mezi ukazatele charakterizující welfare však patří i další údaje jako ty o počtu lékařů, nezaměstnanosti, množství sebevražd i další objektivně hodnotitelná data.

Doprovodným indikátorem HDI je index lidské chudoby (Human Poverty Index- HPI), který navíc zohledňuje faktory jako je dostupnost vody, dětská podvýživa (HPI-1), podíl populace pod hranicí chudoby a dlouhodobá nezaměstnanost (HPI-2). Někdy se také používá index lidského rozvoje zohledňující i nerovnost mezi pohlavím (Gender-related Development Index – GI) a index měřící aktivní účast obou pohlaví na ekonomickém a politickém životě (Gender Empowerment Measure – GEM)

Základní hodnota HDI je stanovena na základě tří kategorií ukazatelů, mezi které patří:

- Lidské zdraví
- Úroveň vzdělanosti
- Hmotná životní úroveň

Lidské zdraví je v současnosti vyjádřeno jako průměrná očekávaná délka života při narození.

Úroveň vzdělanosti se stanovuje jako podíl gramotného obyvatelstva a jako kombinovaný podíl populace z příslušné věkové skupiny navštěvující školy prvního, druhého a třetího stupně.

Hmotná životní úroveň je vyjádřena jako hrubý domácí produkt na osobu v USD, který je přepočítán na paritu kupní síly.

Index HDI je v praxi používán většinou pro mezinárodní srovnání úrovně kvality života. Na základě tohoto indexu je možné srovnávané státy rozdělit do tří skupin:

1. Státy s vysokou úrovní HDI
2. Státy se střední úrovní HDI
3. Státy s nízkou úrovní HPI

Podle indexu HPI stanoveného UNDP patří Česká republika mezi vyspělé země, s vysokou úrovní kvality života, poněvadž podle tohoto indexu zaujímá 32. místo ze 175 hodnocených zemí světa (Zpráva o lidském rozvoji za rok 2003). Tento souhrnný ukazatel však nemůže dostatečně popsat rozdíly na národní úrovni, mezi jednotlivými státy a regiony. Nezanedbatelná je přitom i časová dimenze kvality života, která se mění

v regionech a čase, stejně jako se mění velikost rozdílů mezi regiony. Navíc hodnocení kvality života je třeba zaměřit také na nemateriální stránku života - životní podmínky a situace. Kvalitu života je tak nutno posuzovat podle dalších indikátorů, jako jsou životní prostředí, zdraví a nemoci, úroveň bydlení, dostupnost základních služeb, mezilidské vztahy, volný čas, pracovní podmínky a spokojenost s pracovním zařazením, sociální začlenění do společnosti, úroveň sociálních jistot, pocit bezpečí a osobní svobody.

Vedle WHO, se hodnocením QOL zabývají i další světové organizace a instituce a rozvojové programy, jako jsou Světová banka (World Development Indicators, Monitoring Envirometal Progress), Rozvojový program OSN (UNDP – Human Development Report), World Health Organisation (databáze „Health for All“) a díky jejich činnosti vznikly rozsáhlé soubory dat, které sice přinášejí množství informací, avšak tato data jsou málo integrovaná a pro většinu uživatelů neposkytují dostatečně využitelné informace. Proto v současnosti vystupují do popředí složené tzv. agregované ukazatele - vyjádřené pomocí indexů. Jde o ukazatele, které formou jediného čísla umožňují relativní porovnání úrovně QOL v různých zemích a regionech.

2.3 Indikátory kvality života v sociologii

V sociologii je QOL hodnocena na základě indikátorů charakterizujících konkrétního člověka vzhledem k jeho zdraví a činnosti, pokud se týká společenských aktivit a sociálního začlenění. Zahrnuje především tři okruhy parametrů:

- Osobní charakteristiku člověka
 - fyzické bytí - zdraví, hygiena, výživa, pohyb, odívání, celkový vzhled
 - psychické bytí - psychické zdraví, vnímání, cítění, sebeúcta, sebekontrola
 - spirituální bytí - osobní hodnoty, přesvědčení, víra
- Spojení člověka s konkrétním prostředím
 - fyzické napojení - domov, škola, pracoviště, sousedství, komunita
 - sociální napojení - rodina, přátelé, spolupracovníci, sousedé (užší napojení)
 - komunitní napojení - pracovní příležitosti, finanční příjmy, zdravotní, sociální služby, vzdělávací, rekreační možnosti a příležitosti, společenské aktivity (širší napojení)
- Dosahování osobních cílů, naděje a aspirace

- praktická realizace - domácí aktivity, placená práce, školní a zájmové aktivity, péče o zdraví, sociální začleňování
- volnočasová realizace - relaxační aktivity podporující redukci stresu
- růstová realizace - aktivity podporující rozvoj znalostí a dovedností, adaptace na změny

Nejčastěji je QOL v sociologickém výzkumu posuzována na základě indikátorů jako jsou zdraví, bydlení, životní pohoda, pocit štěstí, životní standard, mezilidské vztahy, kvalita volného času, možnost podílet se na řízení společnosti, osobní a kolektivní bezpečnost, sociální jistota a občanská svoboda.

- Zdraví

Indikátor zdraví je v hodnocení QOL využíván relativně velmi často. Pacione (2003b) ho dokonce v některých souvislostech používá jako ekvivalent pro kvalitu života. Podle Hancocka (2000) zachování zdraví vyžaduje víc než jen zdravotní péči, ale také podporu rodiny, přátel a okolí, čisté a bezpečné životní prostředí, dobré životní podmínky a uspokojující práci, zdravé osobní návyky a osobní pocit smyslu života.

- Bydlení

Úroveň kvality bydlení, většinou jako souhrnný ukazatel, je v literatuře chápána odlišně, účinnější je navrhnout několik ukazatelů kvality bydlení. Z technické složky bydlení lze považovat za nejvhodnější druh obydlí, celková plocha obydlí, počet obytných místností a jejich průměrná velikost, vybavení interiéru. U lokalizační složky je výběr složitější, použít lze například dopravní dostupnost. Obtížně objektivizovatelná je percepční složka, lze do ní zařadit ukazatele jako je atraktivita prostředí, blízkost přátel a rodiny, sousedské vztahy, vztah k místu, osobní zkušenost nebo občanská vybavenost (Baxa, 2010).

- Životní pohoda (Well-being)

Mezi indikátory často využívané pro studie hodnocení QOL v sociologických nebo psychologických výzkumech patří pocit životní pohody (well-being), který má blízko k pojmu spokojenost nebo individuální prožívání blaha. Pojem well being se vztahuje k subjektivním atributům, tedy individuální kvalitě života a je pravděpodobně nejčastěji používaným ekvivalentem kvality života. Deiner a Suh, (1997) používají pojem subjektivního blaha ve smyslu souhrnu kognitivních a afektivních reakcí

člověka na podmínky života. Za součást subjektivního blaha člověka považují také jeho nálady. Allen et al., (1985) chápe kvalitu života, blaho a štěstí jako synonyma.

- Spokojenost se životem (Live satisfaction)

Indikátor vyjadřuje míru zadostiučinění z kvality života, pocit životního štěstí a optimistický pohled do budoucnosti. Subjektivní vnímání kvality života je závislé především na věku a pohlaví respondenta (Pichler, 2006). Důležitým zdrojem subjektivního pocitu životního štěstí jsou mezilidské vztahy, rodina a přátelství. Přestože se pocity štěstí nebo naplněného života dají měřit pomocí hodnot přiřazených k jejich úrovni, není jednoduché je kombinovat s reálnými číselnými údaji.

- Životní úroveň (Standard of living)

Životní úroveň je obvykle definována jako stupeň uspokojování životních, hmotných i duchovních potřeb člověka a současně jako souhrn všech užitečných hodnot materiálních, sociálních a morálních, které má v daném čase a prostoru k dispozici a také podmínek, za kterých může člověk své potřeby uspokojit, a které vytvářejí způsob jeho života. Je velmi složitou vnitřně členěnou kategorií, která se skládá z více komponent. Projevuje se v ní vliv mnoha faktorů a není jednoduché životní úroveň hodnotit, poněvadž ji nelze popsat v jedné přirozené jednotce Živělová a Jánský (2008).

- Vzdělání a zaměstnání

Vzdělání je nevyhnutelnou součástí kvality života. Ve vzdělání se odráží kultura společnosti, je představitelem tradičních hodnot, norem a vzorců chování. Vzdělání ovlivňuje schopnost přizpůsobovat se požadavkům sociálních změn, možnost získat znalosti potřebné pro aktivní zapojení do pracovního i sociálního života.

- Přístup k práci, škole, službám, sociální kontakty

Čas strávený na cestě do zaměstnání nebo školy, frekvence sociálních kontaktů a dostupnost zdravotní péče jsou zcela zásadní pro sociální začlenění a kvalitu života lidí. Důležitá oblast sociálních vztahů ošetřuje takové oblasti lidského života, jako jsou naše vztahy s ostatními lidmi i bezprostřední kontakt s těmi, kteří nám zajišťují sociální oporu. V oblasti sociálního prostředí se také pracuje s takovými otázkami, jako jsou přístup k potřebným finančním zdrojům, lidská svoboda, pocit bezpečí, zdravé životní prostředí, sociální péče, přístup k informacím nebo účast na rekreaci a cestování.

- Work-life balance (WLB index)

Work-life balance je termínem, který vyjadřuje poměr mezi pracovními a soukromými aktivitami člověka, představuje pracovní-životní rovnováhu. Vychází z předpokladu, že nespokojenost, která snižuje kvalitu života lidí, nevychází z neschopnosti zvládat život nebo zaměstnání ale z nedostatečně promyšlené organizace činností a neodhadnutí skutečné důležitosti různých aktivit. Hlavní myšlenkou termínu work-life balance je chápání práce nikoli jako nutného zla, ale také jako zábavy, možnosti socializace a zdroje zajímavých informací a zkušeností. Vyjadřuje také, že osobní život, rodina a volný čas nejsou pracovnímu životu podřízené a nejsou vedle něho méněcenné.

- Udržitelnost (Sustainability)

Vhodným indikátorem QOL na úrovni komunity nebo regionu je udržitelnost. Na skutečnost, že socio-ekonomické aspekty udržitelného rozvoje společnosti nejsou nedostatečně zdůrazňovány, poukazují někteří odborníci již od 90. let 20. století. Později byl udržitelný rozvoj společnosti redefinován jako holistický koncept o kvalitě života.

Výše uvedené indikátory představují jen nepatrný zlomek z celé škály pohledů na problematiku hodnocení QOL používané v oblasti sociologického výzkumu. Z uvedeného přehledu je patrné, že pojetí většiny indikátorů je relativně široké, takže se mohou vzájemně doplňovat, ale také se mohou do určité míry i překrývat.

3 KVALITA ŽIVOTA A RODINA

Individuální QOL je mnohostranný jev ovlivněný osobními vlastnostmi a faktory prostředí. Tyto klíčové oblasti jsou pro všechny lidi stejné, i když se mohou individuálně lišit podle relativní hodnoty a důležitosti.

Kvalita života ve vztahu k rodině je dynamický pocit pohody, kolektivně a subjektivně definovaný a určovaný jejími členy, přičemž existuje interakce mezi úrovní individuální a rodinnou (Zuna et al., 2009).

Úzký vztah mezi QOL členů rodiny, kvalitou rodinných vztahů a způsobem života rodiny, ve které lidé žijí, vyplývá ze základních funkcí rodiny.

3.1 Definice a funkce rodiny

Rodina je v sociologii základní společenskou jednotkou. Jako institucionalizovanou biopsychosociální skupinu, která je tvořena nejméně dvěma členy opačného pohlaví, mezi kterými neexistují pokrevní pouta, a z jejich dětí, charakterizovali rodinu z obecného hlediska Langmeier a Kňourková (1984). Z hlediska klasifikace sociálních skupin je rodina skupina malá, primární, formální i neformální, členská, referenční a vlastní. Rodina jako malá sociální skupina, ve které má každý své místo, je základním předpokladem k vytváření rodinných vztahů. Mezi významné potřeby nejen dospělých jedinců ale i dětí, patří potřeba k někomu patřit, o někoho se starat a dosáhnout pocitu smysluplnosti.

Charakteristickými znaky rodiny jsou podle Výrosta a Slaměníka (1998):

- silná, trvalá citová vazba,
- spolupráce, vzájemná propojenost a nahraditelnost rolí,
- společné vedení domácnosti,
- projevování vzájemné úcty.

Pod pojmem nukleární rodina rozumíme v obecné rovině úplnou rodinu, to je otce, matku a jejich děti. Nukleární rodina je považována za základní jednotku vzájemné solidarity a odpovědnosti, která je založena na základní dělbě práce mezi mužem a ženou. Nukleární rodina je také základní ekonomickou jednotkou, primární jednotkou spotřeby a distribuce životních potřeb a důležitou jednotkou primární ekonomické produkce.

Aby mohla rodina efektivně fungovat, musí podle Krause (2008) plnit následující funkce:

- Biologicko-reprodukční funkci, která je významná jak pro společnost, tak i pro jedince, kteří rodinu tvoří. Přestože podstata této funkce se nemění, podle současného mínění je dítě často vnímáno jako překážka v profesním růstu a vlastní seberealizaci obou rodičů.
- Sociálně-ekonomickou funkci zahrnující řadu aspektů, v nichž je rodina významným prvkem v rozvoji ekonomického systému společnosti. Členové rodiny se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a rodina se současně stává spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. V průběhu posledního období zaznamenala tato funkce určitý posun ve směru návratu k podobě rodiny, která představuje samostatnou ekonomickou jednotku, rodinnou firmu.
- Ochrannou a pečovatelskou funkci spočívající v zajišťování životních potřeb nejen dětí, ale všech členů rodiny. V posledních letech je rodina znovu více zainteresována na této funkci a očekává se od ní větší spoluúčast na jejím plnění.
- Socializačně - výchovou funkci, která se podílí na přípravě dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Vzhledem k prodlužující se době života, vzrůstá i podíl socializačního působení dětí a mládeže na rodiče i prarodiče. Za optimální je možno považovat přístup demokratický, založený více na vztahu partnerství a konstruktivní diskuzi.
- Rekreační a relaxační funkci, týkající se všech členů rodiny, především dětí, která se projevuje v tom, do jaké míry tráví všichni členové rodiny pohromadě svůj volný čas nebo dovolené a jakým zájmovým činnostem se věnují.
- Emocionální funkci, která hraje zásadní a nezastupitelnou úlohu v kvalitě rodinného prostředí. Žádná jiná skupina nedokáže totiž vytvořit podobné a potřebné citové zázemí, které je základem pro pocit lásky, bezpečí a jistoty. Na základě emocionální funkce rodiny lze sledovat úroveň a kvalitu atmosféry v rodině. V posledním období přibývá v naší společnosti rodin, které tuto funkci z nejrůznějších důvodů jako jsou rozvod, dezintegrace a zaneprázdněnost, plní jen s velkými obtížemi nebo téměř neplní.

Za předpokladu, že většinu uvedených funkcí rodina adekvátně plní, jsou rodinné vztahy harmonické. Takové vztahy se pozitivně odráží nejen na QOL jejich členů, ale také ve zpětném působení rodiny na kvalitu života společnosti.

3.2 Vliv rodiny na kvalitu života

Oblasti ovlivňující QOL členů rodiny a její indikátory lze charakterizovat následovně Summers et al., (2005, p. 780):

- Rodinné interakce - možnost společného trávení času, otevřeně spolu hovořit, společně řešit problémy, podporovat se navzájem
- Rodičovství - pomoc dětem být nezávislými, učit se, vycházet s vrstevníky i dospělými
- Emoční pohodlí - mít podporu potřebnou ke zvládnání stresu, získání kamarádů a času na vlastní zájmy
- Tělesné a materiální pohodlí - mít k dispozici potřebnou lékařskou péči, potřebnou přepravu, postarat se o materiální náklady
- Komunitní zapojení - cítit se bezpečně v komunitě
- Podpora při postižení - mít podporu pro pokroky ve škole, v práci i doma, podporu při získávání kamarádů, mít dobrý vztah s poskytovatelem služeb

Kvalita života v rodině je ovlivněna kombinacemi různých faktorů, které vytváří způsob, jakým jsou rodinní příslušníci formováni. Jeden z významných úkolů rodičů je podporovat všechny složky kvality života dětí, které vedou k vytvoření dostatečného potenciálu pro vedení života naplněného radostí, krásou, láskou a osobními vztahy. Vztah v rodině je kromě vztahu mezi rodiči a dětmi, také vztahem k rodičům, sourozencům partnerů, partnerům dětí, k tchánovi s tchýní, k dětem partnerů z předchozích vztahů. Jedná se o mezilidské vztahy, pomocí kterých jsme nějakým způsobem k sobě více vázáni. Ne vždy ovšem tyto vztahy fungují tak jak mají nebo jak bychom si přáli. Napjaté vztahy bývají nejvíce v rodinách, kde spolu žije více generací, což se může negativně projevit na QOL. Kvalitní vztahy v rodině by měl budovat každý a neměli bychom je brát na lehkou váhu.

Tradiční rozdělení společnosti na veřejnou - mužskou a rodinnou - ženskou sféru, má významné důsledky pro obě pohlaví. Rodina je považována za tradiční doménu žen, kde muž má vymezené pole působnosti a stará se spíše o "externí" záležitosti. To má jistě vliv na kvalitu vztahu mezi otcem a dětmi. Dnes si stále více mužů uvědomuje, jak důležité, a i pro ně osobně přínosné, je podílet se na chodu domácnosti, výchově a péči o děti.

Možná ještě nikdy v historii se podmínky, které ovlivňují funkce rodiny, tak významně neměnily. Moderní společnost je postavená na úspěchu. Pocit bezpečí a jistoty v rodině je jednou ze základních potřeb člověka. Rodina začleňuje člověka do společenské struktury a současně ji vytváří. Stále častěji se hovoří o krizi současné rodiny v celosvětovém měřítku, kdy se zdá, že ekonomický růst a technický rozvoj je jedinou akceptovanou prioritou, což negativně ovlivňuje QOL v rodině.

4 KVALITA ŽIVOTA A PROSTŘEDÍ

Kvalita života je ovlivněna přírodními, sociálními a kulturními zdroji regionu a jeho ekonomickou výkonností. Z pohledu sociálních a kulturních zdrojů odráží demografický vývoj, věkovou strukturu obyvatelstva, nezaměstnanost a trh práce, úroveň zdravotní péče a občanskou vybavenost (Živělová a Jánský 2008). Význam vztahu mezi kvalitou života lidí a prostředím, ve kterém žijí, zdůrazňuje i Andráško (2007). Naproti tomu Allison et al., (1997) vychází z předpokladu, že existuje relativní nezávislost mezi vnějšími podmínkami, prostředím a subjektivním pocitem štěstí nebo spokojenosti. Argumentuje tím, že obyvatelé chudších oblastí nebývají méně šťastní než obyvatelé bohatých oblastí.

Snaha o pochopení a interpretaci vazby člověk a prostředí je jednou ze základních cílů výzkumu QOL. Snaha o pochopení podstaty vztahu mezi lidmi a jejich životním prostředím tak do určité míry koresponduje s geografickým výzkumem (Pacione 2003a, p. 2).

Na existenci geografické dimenze v QOL upozornilo více autorů, mezi jinými i Murdie et al., (1992), Lisezewski (1995), Dissart a Deller (2000) nebo Massam (2002), kteří význam geografické dimenze chápou ve smyslu měření rozdílů v QOL mezi odlišnými lokalitami. Podle názoru britského geografa Pacione (1986, p. 1499) představuje struktura QOL klíčovou oblast výzkumu v humánní geografii. Předpokladem uplatnění geografie při výzkumu QOL je přesvědčení, že kvalita života se mění nejen od člověka k člověku, ale i od místa k místu. I když individuální životní prostor každého jednotlivce je odlišný, existuje možnost vymezení území, na kterém se každodenní lidské aktivity prolínají, střetávají a koncentrují. Typickým příkladem je výzkum kvality života lidí obývajících určité území, region, město nebo městskou čtvrť.

Jestliže na úrovni jednotlivce lze QOL vyjádřit jako spokojenost nebo osobní štěstí. Na úrovni komunity, města, obce nebo regionu můžeme využít definici udržitelného způsobu života. Zlepšování QOL se dosahuje na základě komplexních řešení, jejichž východiskem jsou myšlenky o udržitelném rozvoji. Za udržitelný rozvoj se považuje takový, jenž má uspokojit potřeby současné generace, aniž by byly ohroženy potřeby budoucích generací. Základním principem udržitelného rozvoje je předpoklad, že ekonomický rozvoj, sociální oblast a životní prostředí nelze vnímat odděleně. Udržitelný způsob života hledá rovnováhu mezi svobodami a právy každého jedince a jeho odpovědností vůči jiným lidem. A to včetně odpovědnosti vůči budoucím generacím a přírodě jako celku.

Oprávněnost nebo neoprávněnost požadavků člověka na QOL je limitována oprávněností požadavků ostatních lidí, finančními a ostatními zdroji, které jsou k dispozici a zákonnými normami a zásadami.

V rámci studií zaměřených na srovnávání QOL v lidských populacích vystavených odlišným životním podmínkám byly použity různé ukazatele QOL. V široké škále indikátorů použitých pro hodnocení QOL obyvatel žijících v odlišném prostředí jsou vedle kvality ovzduší, dopravní dostupnosti, míry zaměstnanosti, nerovnosti příjmu zahrnuty také ekologická stopa, odpadové hospodářství a míra kriminality

Podle Myersa (1987) je kvalita života tvořena charakteristikami místa a území, které působí a ovlivňují život jeho obyvatel kvalitou ovzduší, dopravou a dalšími podmínkami včetně subjektivního hodnocení těchto podmínek.

- Kvalita ovzduší

Kvalita ovzduší je jedním z indikátorů, který vypovídá o QOL v daném území. Kvalita ovzduší významně ovlivňuje zdraví člověka, především osob s již existujícími zdravotními problémy. Při špatné kvalitě ovzduší dochází, kromě smrti a potřebě hospitalizace nemocných osob, ke snižování průměrné délky života.

- Doprava

Vysoký objem dopravy má negativní vliv na lidské zdraví, a to v důsledku zvýšeného znečištění ovzduší, vody a půdy, hluku a vibrací, počtu dopravních nehod, záboru zemědělské půdy a vyšší produkce odpadu. Doprava významně ovlivňuje QOL, zejména v městských oblastech. Na jedné straně doprava zhoršuje kvalitu ovzduší; na straně druhé však umožňuje přístup ke zboží a službám. Na dopravní alternativy je tedy nutno nahlížet jak z hlediska negativních vlivů dopravy, tak i z hlediska pozitivních vlivů týkajících se osob s různými potřebami mobility.

- Míra zaměstnanosti

Být zaměstnán má veliký vliv na životní standard a míru životní pohody. Pokud lidé pracují, jsou se svou prací spokojeni a práce je baví, kvalita jejich života se zvyšuje. Míra zaměstnanosti je pozitivní faktor, který by se měl být co nejvyšší. U tohoto indikátoru nacházíme značné rozdíly v zaměstnanosti podle odvětví a pohlaví.

- Míra kriminality

Kvalita života je relativně často posuzována také podle míry zločinnosti v dané lokalitě. Zločin poškozuje oběti nejen fyzicky ale i psychicky a finančně. Vnímání bezpečí života je lidmi spojováno s možností svobodné volby, uchování denních stereotypů a pocitu, že patří do určitého společenství.

- Nerovnost v příjmech

Nerovnost v příjmech je indikátor, který sleduje rozdíl v příjmech u nejbohatší a nejchudší části populace. Snahou je, aby tento rozdíl byl co nejnižší. Vyšší rovnost příjmů přináší kvalitnější životní podmínky, a to nejen pro ty s nejnižšími příjmy.

- Ekologická stopa

Zahrnuje v podstatě všechno, od získání potravin, dopravy, spotřeby až po odpad vyprodukovaný člověkem. Ekologická stopa představuje převedení lidských aktivit na plochu ekologicky produktivní země a vodní plochy využívané výhradně k zajištění zdrojů a asimilaci odpadů produkovaných danou populací při používání běžných technologií.

- Odpadové hospodářství

Spotřeba zboží v rámci domácností a podniků neustále roste a tím dochází k hromadění odpadů na skládkách především v okolí měst. Množství odpadů na skládkách je v současné době neudržitelné, proto jsou nezbytná opatření sloužící k prevenci produkce odpadu a zvýšení recyklace pomocí moderních odpadových technologií.

Problematiku týkající se vlivu prostředí na QOL lze shrnout do dílčího závěru, že sociologický výzkum zaměřený na regionální rozdíly QOL zařazuje mezi sledované oblasti kvality života široké spektrum témat od ekonomických, jako je zaměstnanost, chudoba a sociální exkluze, přes vzdělání, zdraví, bydlení, kriminalitu a dopravu, až po využití půdy, klimatické změny, kvalitu ovzduší a vody a ochranu přírody.

Podle předpokládaných záměrů a účelu využití výsledků výzkumu můžeme hodnotit a srovnávat QOL populací lidí žijících na území o různém rozsahu:

- Globálním
- Národním
- Regionálním

4.1 Regionální kvalita života

Ve srovnání s makroekonomickým hodnocením kvality života je regionální hodnocení novější záležitostí, více specifickou, ať už se to projeví v konkrétních dimenzích, indikátorech či proměnných. Častěji v něm bývají zohledněny subjektivní indikátory. Více frekventovanou praxí je určení kvantifikovatelného cíle či benchmarku, se kterým jsou aktuální výsledky hodnocení kvality života porovnávány. Jednou z možností jak srovnat kvalitu života lidí žijících v odlišných regionech jsou regionální indexy.

Index regionální kvality života (Regional Quality of Development Index – QUARS) je kompozitní indikátor, který vychází z přesvědčení, že pro zvyšující se kvalitu života není důležitý hospodářský růst, ale trvale udržitelný rozvoj společnosti.

Tento index je tvořen 45 ukazateli, které vyjadřují úroveň rozvoje regionů pomocí 7 kategorií ukazatelů: životní prostředí, ekonomika a zaměstnanost, občanská práva, rovné příležitosti, vzdělání a kultura, zdraví a účast občanů při politickém a sociálním rozhodování.

Ukazatel komplexní ekonomické a sociální úrovně je sestaven z normalizovaných hodnot následujících ukazatelů:

- Ukazatele produkční výkonnosti (objem průmyslové a stavební produkce na 1 obyv. průměrná měsíční mzda, množství pořízených investic na 1 obyv.)
- Ukazatele trhu práce (počet pracovníků v odvětvích národního hospodářství na 100 obyv., počet právnických osob na 100 obyv., míra nezaměstnanosti)
- Ukazatele rozvoje podnikatelských aktivit (počet ziskových organizací na 1 obyv., počet živnostníků na 1 obyv., míra podnikatelské aktivity).
- Ukazatele demografické (přirozený, migrační a celkový pohyb obyvatelstva, index stárnutí obyvatelstva, index ekonomické zatíženosti obyvatelstva, index vzdělanostní úrovně obyvatelstva)
- Ukazatele infrastruktury (napojení sídel na kanalizaci a vodovodní síť, počet lůžek ve zdravotních zařízeních na 100 obyv., hustota silniční sítě).

Regionální index kvality života byl vytvořen a publikován v rámci Národní zprávy o lidském rozvoji pro Českou republiku (Potůček, 2002). Výpočet indexu vychází ze

zkoumání tří hlavních oblastí lidského rozvoje, které jsou vymezeny osmi stanovenými okruhy.

Základní struktura regionálního indexu kvality života odráží:

A. Předpoklady pro dlouhý a zdravý život

A1 – Demografické předpoklady

A2 – Zdraví a bezpečnost obyvatelstva

A3 – Kvalita životního prostředí

B. Předpoklady pro tvůrčí život s dostatečným vzděláním

B1 – Úroveň školství a vzdělanosti obyvatelstva

B2 – Rodina a sociální soudržnost

B3 – Práce a možnosti společenského uplatnění

C. Předpoklady pro přiměřenou životní úroveň

C1 – Ekonomická výkonnost regionu

C1 – Sociální status obyvatel

Pro každou z výše uvedených oblastí je vypočítán dílčí index kvality života a celkový regionální index je pak stanoven jako aritmetický průměr. Teoreticky nejvyšší možná hodnota jednotlivých indexů i celkového indexu je 1,00 naopak nejnižší možná hodnota agregovaného indikátoru je 0,00. Vyšší hodnota indexu znamená lepší QOL, nižší hodnota je znakem horší QOL v hodnocené oblasti (Mederly, Topercer, Nováček, 2004).

Hodnotit kvalitu života na všech úrovních má nezanedbatelný význam. Každá z analyzovaných úrovní hodnocení QOL přináší jiný, užitečný druh informací.

V České republice není koncept kvality života na regionální úrovni příliš využíván, zvláště pokud se týká měření QOL a praktického využití výsledků. Abychom mohli srovnávat QOL lidí žijících v městských nebo vesnických regionech, je třeba vycházet z odpovídajících definic prostředí.

4.2 Charakteristika městské aglomerace

Město lze v obecném slova smyslu definovat jako sídelní útvar, pro který jsou charakteristické znaky, jako jsou vysoká hustota a koncentrace obyvatelstva, kompaktnost zástavby, specifická demografická, profesní a sociální skladba obyvatel, vysoká koncentrace správních, řídicích a obslužných funkcí s významem přesahujícím hranice města a vysoká vnitřní diferenciaci. Z hlediska regionální správy označujeme za město každou obec, která má městský úřad nebo magistrát. Názory na město se mohou lišit i regionálně, přičemž formulace města po stránce právní, statistické, administrativní nebo sociologické mohou být i odlišné.

V České republice je statutárním městem každé město, které má právo si svoji správu organizovat podle základní městské vyhlášky označované jako statut města. Statutární města v České republice se na rozdíl od ostatních měst, obcí a městysů mohou členit na dílčí samosprávné části, jež jsou vymezeny právě ve statutu dotčeného statutárního města.

Rozlišení měst a vesnic je možné charakterizovat také na základě způsobu života, kdy městský způsob je více anonymní, neosobní a účelový. Ve srovnání s vesnicí tak ve městě narůstá počet fyzických kontaktů na úkor sociálních, klesá počet osobních vztahů, naopak stoupá počet vztahů profesionálních. Ve městech se více koncentrují sociálně patologické jevy jako zločinnost, závislost na drogách, duševní choroby, rozpady manželství a mnohé další negativní jevy.

V rámci urbanizace dochází k postupnému obestavování městských center novými obytnými budovami, které se často soustřeďují okolo nových průmyslových závodů. Urbanizace je vyvolána především průmyslovou revolucí a sociálními změnami. Rozvoj zástavby na okrajích měst se nazývá suburbanizace, kdy vznikají nová předměstí a satelitní města. Do této zástavby se stěhují především vyšší vrstvy obyvatelstva, které dříve obývaly městské centrum. Takto může docházet ke snižování nebo alespoň stagnaci populace v městském centru. Zároveň dochází také k transformaci okrajového venkovského osídlení na městské, rozvolňování zástavby města a rozvoji dopravní infrastruktury.

Ze statistických údajů vyplývá, že v Jihomoravském kraji žije v současném období 1 147 146 obyvatel, z tohoto 44,2 % v obcích zařazených do venkovského prostoru a 55,8% v obcích městského prostoru. Podle rozložení obyvatel do základních věkových skupin žije v obcích venkovského prostoru vyšší podíl obyvatel ve věku do 14 let, podíl obyvatel ve věku 15 až 64 let je v obou prostorech relativně vyrovnaný a podíl obyvatel ve věku nad 65

let je nižší ve venkovském než ve městském prostoru. Průměrný věk obyvatel v obcích venkovského prostoru byl ve srovnání městským prostorem o 1,4 roku nižší.

4.3 Charakteristika venkovské aglomerace

Venkov lze obecně definovat jako obydlený prostor mimo městské lokality charakterizovaný menší hustotou obyvatelstva, jinou sociální strukturou, ale i jiným, způsobem života, tradičně spojeným s přírodou a orientovaný na práci v zemědělství. Z hlediska sociologie lze venkov označit jako specifický typ komunity s vyšší mírou vzájemné sociální závislosti, menší variabilitou profesních možností, menší sociální diferenciací, se silnější vazbou na tradice a silnější determinací přírodním prostředím (Petrušek et al., 1996).

Problematika venkova přichází do popředí zájmu od chvíle, kdy došlo k prudkému růstu měst v důsledku průmyslového rozvoje. Vlivem industrializace a následné urbanizace vzniká rozdíl mezi venkovem a městem. Charakter venkova je rozdílný i na úrovni jednotlivých regionů. V současnosti nelze jednoznačně definovat venkov. Pojem venkov často vystupuje v běžné komunikaci jako pojem vesnice. K těmto dvěma pojmům by se dal přiřadit ještě třetí, který také často s těmito dvěma splývá, a tím je obec. V některých zemích slovo venkov zdůrazňuje spíše krajinu vhodnou k zemědělství, z jiné definice se dozvíme, že venkov je území bez pevných hranic, území proměnlivé v čase i prostoru (Cuhrová 2003 in Košťál 2007). Definice podle OECD rozlišuje lokální a regionální úroveň. Na lokální úrovni se za venkovskou považuje obec, která má hustotu zalidnění nižší než je 150 obyvatel na km². Na úrovni regionální pak tato definice vymezuje regiony jako venkovské, kde více než 50% obyvatel žije ve venkovských obcích, výrazně venkovské, kde 15-50% obyvatel žije ve venkovských obcích a výrazně městské, kde méně než 15% obyvatel regionu žije ve venkovských obcích.

Po stránce urbanistické můžeme venkov vymezit jako sídlo s typickou urbanistickou strukturou nízkopodlažní zástavby, vysokým podílem rodinných domů, málo vyvinutou uliční sítí s dominantním prostorem návsi jako společenského a kulturního centra sídla a vysokým podílem zeleně v sídle. Z architektonické stránky je venkovský dům doplněn rozsáhlejším hospodářským zázemím pro zemědělskou prvovýrobu nebo zabezpečení provozu domu. Pro tradiční venkovský dům je typické vymezení dvora a zahrady s výrazně oddělenými funkcemi. Ze sociálního hlediska se jedná o sídlo, kde existují mnohem užší sociální kontakty mezi jednotlivými obyvateli, kde existuje dlouhodobá neformální

sociální kontrola a participace. Z ekonomického pohledu je venkov sídlo, kde dominantní nebo rozhodující činností je zemědělství a primární výroba potravin, a kde významný podíl ekonomicky aktivních osob odjíždí do zaměstnání mimo sídlo. Historicky je městem sídlo, které v minulosti získalo městské práva, ostatní sídla jsou vesnicemi.

Z pohledu statistiky je vesnicí takové sídlo, které má méně než konvenčně stanovený počet obyvatel (Perlín, 2008).

5 KVALITA ŽIVOTA V MĚSTSKÉM A VENKOVSKÉM PROSTŘEDÍ

Podle Wirtha (1938) městský způsob života přináší člověku pocit anonymity v davu a negativně ovlivňuje určité oblasti jeho života, jako jsou mezilidské vztahy a vztahy s přáteli ale i kvalita bydlení (in Andráško 2007). Obyvatelé měst mají většinou vyšší nároky na QOL ve vztahu k materiálním potřebám a vyšší životní úrovni a větší pocit podvědomého očekávání ve smyslu určité kompenzace ztrát v určitých aspektech jejich života. Obecně se předpokládá že, že obyvatelé měst jsou se svým životem méně spokojeni než obyvatelé žijící na vesnicích.

5.1 Rozdíly kvality života ve městě a na venkově v ČR

V současné české společnosti stále existují rozdíly mezi životem ve městě a na venkově. Volba životního stylu sice už není výrazně vázána na prostor, jak tomu bylo u tradičních společností, ale i tak se projevují rozdíly, které vyplývají z odlišných časoprostorových mobilit a životních rytmů v obou prostředích. Lidé, kteří odcházejí z měst na venkov, zde hledají primárně kvalitnější životní prostředí - více prostoru, více přírody, více možností, lepší bydlení. Dále je pro ně důležitá možnost seberealizace a rozvíjení zájmových či pracovních aktivit, které by nemohli realizovat ve městě. Mezi lidmi vnímanými negativy života na venkově se velmi málo vyskytovaly charakteristiky fyzického prostředí. Výjimkou byla jen nižší míra vybavenosti obcí a horší kvalita technické infrastruktury, které však nejsou považovány za závažný problém. Naproti tomu mezi nejčastěji zmiňovanými faktory proti životu ve městě figuruje zhoršená kvalita životního prostředí, zahuštěnost a přeplněnost urbanizovaného prostoru. Negativně jsou chápány také nižší podíl zeleně na celkové ploše města, zvýšená hladina hluku, špatné ovzduší, a větší vzdálenost přírody i nemožnost volného pohybu (Šustrová a Šimon 2012).

Nelze pochybovat o tom, že vliv prostředí na člověka se vyvíjí a mění s tím, jak se mění samotné prostředí. Dříve byl život na vesnicích odlišný, než je dnes. Před půl stoletím v „tradiční“ české vesnici většina lidí pracovala v místním zemědělském družstvu a trávil většinu času přímo na vesnici nebo v její blízkosti. Naopak když vezmeme některou z dnešních obcí, v zemědělství pracuje minimální počet lidí. Život na vesnicích se však může výrazně odlišovat v rámci regionu. Významnou roli v současnosti sehrává proces suburbanizace. Většina autorů, kteří se touto problematikou zabývají, potvrzují, že vliv urbánního prostředí na kvalitu života člověka je však spíše negativní.

Také Živělová a Jánský (2008) se domnívají, že rozdíly v kvalitě života ve městě a na vesnici v České republice ve většině aspektů přetrvávají. Podle výsledků těchto autorů je převážná většina venkovských regionů ve srovnání s městy méně vyspělá, pokud se týká infrastruktury i přístupu k registrům státní správy.

Zabezpečení rovnoměrného rozvoje regionů a snižování nerovnoměrnosti mezi jednotlivými regiony patří k hlavním cílům regionální politiky nejen v České republice, ale v celé Evropské unii (Živělová a Jánský 2008).

Naproti tomu Pospěch et al., (2009) nenalezli signifikantní rozdíly mezi QOL lidí žijících na venkově a ve městě, když pro svou studii použili následující indikátory:

- Vztah k rodině a přátelům
- Životní spokojenost
- Materiální zabezpečení
- Zdraví
- Práce a produktivní aktivity
- Pocit sounáležitosti
- Osobní bezpečnosti

Tuto skutečnost autoři vysvětlují vysokou urbanizací a industrializací českého venkova, lokalizací většiny vesnic v blízkosti měst, kdy obyvatelé vesnic mají možnost využívat přednosti života jak ve městě, tak i na vesnici.

5.2 Srovnání kvality života ve městě a na venkově v EU

5.2.1 Indikátory kvality života podle EU

V prvním EQLS srovnávající kvalitu života rodin žijících ve městě a na venkově v členských státech EU bylo studováno 6 klíčových oblastí života: ekonomické zdroje; rodina a domácnost; společenský život a sociální začlenění; zdraví a zdravotní péče; znalost, vzdělání a odbornost, které byly zastoupeny následujícími indikátory (Pichler et al., 2006):

1. Příjem a deprivace (Income and deprivation)

Odráží úroveň životního standardu ve vztahu k příjmu domácnosti. Hodnocení deprivace je založeno na šestibodovém indexu vyjadřující, míru platební insolvence a sociální vyloučenosti. Index je stanoven na základě spotřeby tepla v domácnosti, možnosti každoročního trávení dovolené, obnově vybavení domácnosti, frekvenci konzumace masa, drůbeže a ryb, nákupu oblečení a kontaktů s přáteli.

2. Kvalita bydlení

Indikátor zohledňuje úroveň bydlení rodiny a je klíčovým ukazatelem jejího životního standardu. Jeho hodnocení je založeno na počtu osob žijících v domácnosti, počtu místností na osobu, míře spokojenosti s bytovými podmínkami a problémů spojených s bydlením, nedostatkem prostoru, nízké kvality bydlení a vybavení domácnosti.

3. Zaměstnání a charakter práce

Vzdělání zvyšuje možnost získat kvalifikovanější práci a společně s pracovním uplatněním je zásadní pro sociální začlenění. Má protektivní účinek ve vztahu k nezaměstnanosti a chudobě, přispívá k aktivnějšímu a lepšímu životu. Hodnocení tohoto indikátoru je založeno na úrovni dosaženého vzdělání, charakteru zaměstnání, využívání internetu, na pracovních podmínkách a subjektivním pocitu vztahu k práci.

4. Work-life balance (WLB index)

Jedná se o indikátor, který je závislý na individualitě člověka, jeho věku, pohlaví a fázi životního cyklu Torres et al., (2006) klasifikovali fáze životního cyklu respondentů do 8 stádií, které definovali podle typu rodiny, věku rodičů a stáří dětí. Hodnocení work-life balance indexu vychází z charakteru práce, délky pracovní doby, intenzity pracovního tlaku, doby strávené s rodinou, úplnosti rodiny a kvality rodinných vztahů.

5. Přístup k práci, škole, rodině a službám

Čas strávený na cestě do zaměstnání nebo školy, frekvence sociálních kontaktů a dostupnost zdravotní péče jsou zcela zásadní pro sociální začlenění a kvalitu života lidí.

Hodnocení sociálních kontaktů, s dětmi, rodiči a přáteli spočívá ve frekvenci kontaktů, více než jednou denně nebo denně, nejméně jednou týdně, jednou až dvakrát měsíčně, několikrát za rok nebo bez sociálního kontaktu. Hodnocení dostupnosti zdravotní péče odpovídá míře problémů odstupňované podle vzdálenosti zdravotní péče, čekací doby na lékařské ošetření a ceny lékařského úkonu.

6. Pocit životní pohody

Klíčovým indikátorem kvality života v městských a venkovských aglomeracích je perspektivní vývoj regionu a jeho vliv na pocit životní pohody respondentů. Subjektivní pocit životní pohody zahrnuje adekvátní míru zadostiučinění z kvality života, pocit životního štěstí a optimistický pohled do budoucnosti. Míra subjektivního vnímání kvality života je závislá především na věku a pohlaví respondenta.

5.2.2 Metodologie a výsledky první evropské studie

První průzkum kvality života v Evropě (First European Quality of Life Survey, EQLS) byl proveden celkem ve 28 zemích, z toho v 15 státech začleněných do EU před květnem 2004 (EU-15), 10 nových členských státech připojených v květnu 2004 (NMS) a třech kandidátních zemích (ACC3), Bulharsku, Rumunsku a Turecku, v roce 2003. Charakteristika evropského souboru z hlediska složení členských zemí byla následující:

- EU12 High - (ekonomicky vyspělé státy), Rakousko, Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Německo, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Švédsko, UK
- EU7 Int - (ekonomicky středně vyspělé státy), Kypr, Česká republika, Řecko, Malta, Portugalsko, Slovinsko, Španělsko
- EU6 Low - (ekonomicky málo vyspělé státy), Estonsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Polsko a Slovensko

Studie zaměřená na analýzu rozdílů mezi kvalitou života rodin žijících ve městě a na venkově byla orientována na potvrzení následujících výzkumných hypotéz (Pichler at al., 2006).

- V moderní době neexistují zásadní rozdíly mezi městem a venkovem.
- Větší rozdíly lze nalézt v chudších zemích, kde proces modernizace venkova je nevyvážený.
- Soběstačnost domácností je vyšší na venkově než v městě.
- Bytové problémy jsou častější v městě a chudších zemích.
- Úroveň vzdělání je vyšší ve městě, bez rozdílu mezi pohlavím.
- Používání internetu je častější ve městě.
- Nezaměstnanost je vyšší na venkově a v chudších zemích.
- Venkov je vyjimečný z hlediska ekonomických služeb.

- Kvalita zaměstnání je vyšší ve městě, zvláště u žen.
- Rovnováha mezi prací a osobním životem je uspokojivější na venkově a v bohatších zemích.
- Přístup k zaměstnání, rodině, přátelům a službám je obtížnější na venkově, zvláště u žen.
- Venkov je vnímán jako prostředí s lepší kvalitou života především v rodině.
- Lidé žijící ve městě jsou optimističtější ve vztahu k budoucnosti.

Na základě hodnocení uvedených indikátorů byla potvrzena většina, ale ne všechny hypotézy a vyvozeny odpovídající závěry (Pichler et al., 2006):

- 1) Rozdíly mezi kvalitou života ve městě a na venkově jsou výraznější v chudších (Bulharsko, Rumunsko, Turecko) než v bohatších zemích.
- 2) Rozdíly mezi příjmem a úrovní deprivace ve městě a na venkově jsou větší v chudších než v bohatších zemích. Naproti tomu nejvyšší míru soběstačnosti z hlediska produkce potravin vykazují domácnosti v chudších zemích.
- 3) Problémy s bydlením na základě subjektivních pocitů jsou vážnější ve městě a v chudších zemích. Bytové problémy z hlediska velikosti bytu jsou častější ve městě a bohatších zemích, zatímco z hlediska obnovy bytového zařízení jsou častější na venkově a chudších zemích. Naproti tomu rozdíl ve spokojenosti s bytovými podmínkami ve městě a na venkově statisticky významný není.
- 4) Úroveň vzdělání a využívání internetu je v celé Evropě vyšší ve městě než na vesnici nezávisle na pohlaví. Vyjímkou jsou rozdíly ve vzdělání nalezené mezi pohlavím v chudších zemích. Nebyla potvrzena přímá korelace mezi úrovní vzdělání a úrovní příjmu.
- 5) Nezaměstnanost je vyšší v chudších než v bohatších zemích. Pokud však byla hodnocena kvalita zaměstnání, signifikantní rozdíly nebyly nalezeny.
- 6) Většina evropské populace je nespokojena s rovnováhou mezi prací a osobním životem. Toto je patrné především v chudších zemích s delší pracovní dobou, kde lidé mají častější konflikty v práci i v rodině v důsledku své únavy a přepracovanosti.

- 7) Hypotéza, že přístup lidí k práci a škole je odlišný u lidí žijících na venkově ve srovnání s lidmi žijícími ve městě, se nepotvrdila, poněvadž čas potřebný na dopravu byl podobný. Delší čas byl nalezen pouze v chudších zemích. V zemích EU je současný průměrný čas dojíždění do zaměstnání nebo školy 39 minut za den, jak v městském, tak i venkovském prostředí. Doba dojíždění v jednotlivých zemích kolísá v závislosti na úrovni infrastruktury a veřejné dopravy.
- 8) Lidé žijící v bohatších zemích mají však lepší přístup ke zdravotnickým službám než v chudších zemích, kde jsou větší rozdíly mezi kvalitou života ve městě a na vesnici.
- 9) Hypotéza, že spokojenost s životem je vyšší u lidí žijící na venkově, nebyla potvrzena. Jak bylo očekáváno, spokojenost a pocit štěstí byl vyšší v bohatších zemích, kde rozdíly mezi kvalitou života ve městě a na venkově jsou nižší. Zajímavé však bylo, že úroveň optimismu byla podobná v obou, bohatších i chudších zemích a byla vyšší u lidí žijících ve městě.

5.2.3 Metodologie a výsledky druhé evropské studie

Druhý průzkum kvality života lidí v Evropě (Second European Quality of Life Survey, 2EQLS) se uskutečnil v 31 státech, 15 členských státech (EU-15), 12 nových členských státech (NČS-12), 3 kandidátských zemích (KZ-3, Makedonii, Turecku a Chorvatsku) a v Norsku v roce 2007. Výsledky druhé studie o kvalitě života byly publikovány evropskou nadací Eurofond v Lucemburku v roce 2009 (Anderson et al., 2009).

Metodický přístup se soustředil na kvalitu života v širším slova smyslu, která je vnímána v rozsahu, v jakém může člověk dosahovat svých ambicí. Průzkum byl postaven tak, aby zaznamenal a analyzoval sociální situaci v Evropě a současně sloužil jako zdroj informací o sociální politice, se zaměřením na měnící se strukturu rodiny, sociální vyloučenost a demografické problémy. V této studii bylo pro hodnocení QOL v zemích EU zvoleno sedm indikátorů, na základě kterých byly získány následující výsledky.

1. Spokojenost se životem

- Úroveň spokojenosti se životem, tak i úroveň pocitu štěstí se podstatně liší napříč zeměmi. Úroveň pocitu štěstí je vyšší než úroveň spokojenosti se životem. Rozdíl mezi těmito dvěma kategoriemi je zvláště velký u kandidátských zemí (KZ-3 s nízkým příjmem a u nových členských států (NČS-12). Tato skutečnost upozorňuje na různou

povahu ukazatelů. Štěstí je založeno více na pocitech a je méně ovlivněno životní úrovní, zatímco ukazatel spokojenosti se životem je více ovlivněn sociálně ekonomickými okolnostmi. Rozdíly ve spokojenosti se životem jsou konzistentně zaznamenávány mezi jednotlivými sociálními a ekonomickými okolnostmi.

- V souladu s očekáváním jsou lidé s vyšším příjmem, v dobrém zdravotním stavu, s dobře placeným zaměstnáním a s vyšší úrovní vzdělání spokojenější, šťastnější a mají více pocit naplnění. Osoby, které žijí s partnerem a dětmi, rovněž udávají vyšší úroveň spokojenosti.
- Tyto rozdíly jsou mnohem výraznější v NČS-12. V těchto státech hraje významnější roli rovněž věk respondentů, přičemž mnohem větší spokojenost vykazují mladí lidé.

2. Příjem a deprivace

- Podle tohoto ukazatele jsou rozdíly mezi evropskými zeměmi značné: v rámci zemí EU-27 vykazují Bulharsko a Rumunsko skoro tak nízký příjem na domácnost, jaký vykazují kandidátská země Makedonie. Nejbohatší členské státy EU patří do skupiny zemí EU-15, které se s výjimkou Řecka a Portugalska všechny pohybují nad průměrem EU. Makedonie a Turecko vykazují nejvyšší nerovnosti v příjmu: příjem nejbohatší 20 % populace v obou těchto zemích je asi desetinásobkem příjmu nejchudší 20 % populace. V rámci EU je zemí s největšími rozdíly Lotyšsko.
- Podle očekávání nezaměstnaní občané mají mnohem nižší příjem než ti, kteří mají placenou práci – v průměru činí ekvivalizovaný příjem domácnosti bez práce asi polovinu toho, co vydělá domácnost, jejíž členové mají zaměstnání. Jak navíc potvrzují další statistiky EU, ženy, lidé s nižším stupněm vzdělání, se špatným zdravím nebo ovdovělí či rozvedení mají rovněž nižší příjem domácnosti.

3. Rodina

- Rodina pro většinu lidí zůstává prvním místem, kam se obracejí s žádostí o pomoc v naléhavých případech. Toto zjištění dokazuje, že kvalita rodinných vztahů patří mezi nejdůležitějšími prvky kvality života.
- Povinnosti v domácnosti nejsou muži a ženami sdíleny rovnoměrně; ženy s větší pravděpodobností uvádějí zapojení do každodenní péče o domácnost. V zemích EU-27 stráví péči o děti a jejich výchovou ženy celkem 33 hodin týdně a muži více než 18 hodin týdně.

- Evropané se pravidelně a často stýkají s ostatními členy rodiny a se svými přáteli. Polovina všech občanů v zemích EU-27 se s dětmi setkávají alespoň každý den či obden. Telefonické, e-mailové a poštovní kontakty se staly samozřejmostí u více než 75 % občanů, u nichž je uváděna četnost kontaktů s dětmi alespoň každý týden a u téměř poloviny dotázaných alespoň každý druhý den.
 - Celkem vzato lidé uvádějí vysokou úroveň spokojenosti se svým rodinným životem a menší míru spokojenosti se svým sociálním životem – ačkoliv obojí souvisí s jejich příjmem.
4. Rovnováha mezi pracovním a soukromým životem
- Pokud má člověk zaměstnání, jeho spokojenost se životem se výrazně zvyšuje. Nezaměstnaní lidé obvykle uvádějí mnohem vyšší úroveň nespokojenosti a deprimovanosti než ti, kteří pracují.
 - Kvalita práce konkrétní osoby má dopad na kvalitu jejího života. Dosažení souladu mezi pracovními povinnostmi, závazky vůči rodině a sociálním životem jednoznačně vede ke zlepšení spokojenosti Evropanů s jejich životem.
 - Téměř polovina (48 %) občanů v placeném zaměstnání v zemích EU-27 tvrdí, že alespoň několikrát za měsíc se cítí v důsledku své práce příliš unaveni na výkon domácích prací, přičemž téměř čtvrtina (22 %) uvádí, že jsou příliš unaveni několikrát za týden.
 - Podobný, ale menší podíl pracujících uvádí, že mají potíže s plněním rodinných povinností kvůli času strávenému v práci: 29 % udává, že k této situaci dochází alespoň několikrát za měsíc a 11 % respondentů se dostává do těchto potíží několikrát týdně. Mezi muži a ženami nebyly v tomto ohledu shledány žádné rozdíly.
 - Pokud jde o Evropu jako celek, problémy s rovnováhou mezi pracovním a osobním životem se objevují nejčastěji v jihovýchodní Evropě.
5. Zdraví a zdravotní péče
- Více než 80 % obyvatel EU uvedlo, že dobrý zdravotní stav je velmi důležitý pro jejich kvalitu života. Nicméně v průměru pouze 21 % lidí pokládá své zdraví za velmi dobré, zatímco 46 % je hodnotí jako dobré, 25 % jako „dostačující“ a 8 % jako špatné nebo velmi špatné. Své zdraví hodnotí jako špatné nebo velmi špatné více lidí v zemích KZ-

3 a NČS-12 než v zemích EU-15: ve všech zemích NČS-12 a KZ-3 uvádí špatný zdravotní stav více žen než mužů; v zemích EU-15 však nebyl v tomto ohledu zaznamenán zásadní rozdíl.

- Výrazný podíl Evropanů uvádí obtíže v přístupnosti zdravotnických služeb. Více než 25 % respondentů má pocit, že jsou příliš vzdáleni od svého lékaře nebo nemocnice. Více než 38 % osob má zkušenost s prodlevou při sjednávání návštěvy u lékaře a více než 27 % má těžkosti s výdaji spojenými s návštěvou lékaře.
- Lidé s nižšími příjmy mají větší potíže s přístupem ke službám než bohatší lidé a tento rozdíl je více znatelný v zemích KZ-3 a NČS-12.
- Lidé v zemích EU-15 mají sklon hodnotit služby zdravotní péče jako kvalitnější než lidé z ostatních evropských zemí. V rámci skupiny zemí EU-15 jsou obecně zdravotnické služby hodnoceny méně pozitivně ve středomořských zemích a Irsku.
- Ve většině zemí lidé hodnotí péči o děti jako kvalitnější než péči o starší osoby.

6. Bydlení, životní prostředí

- V zemích ze skupiny NČS jsou přibližně tři čtvrtiny respondentů majiteli svého domova, aniž by byl jejich dům nebo byt zatížen hypotékou. V zemích EU-15 v průměru 40 % osob vlastní svůj domov v plné míře, přičemž nejvyšší procentní hodnoty v zemích NČS-12, kde pouze 5 % respondentů využívá možnosti pronájmu ve srovnání s průměrně 19 % v zemích EU-15.
- Sociální bydlení je nejrozvinutější v Rakousku, Německu, Lotyšsku, Nizozemsku a Polsku, kde více než 15 % lidí žije v sociálních nebo obecních bytech. Být nájemníkem je obvyklejší v městských oblastech, pronájem je častěji využíván mladými lidmi.
- Celková kvalita bydlení je lepší v zemích EU-15 než v NČS-12 nebo kandidátských zemích. Existuje souvislost mezi příjmem domácnosti a nepřiměřeným bydlením, která je patrnější v zemích NČS-12 a KZ-3 než v zemích EU-15. V nejnižším příjmovém kvartilu v zemích NČS-12 postrádá 28 % respondentů koupelnu nebo sprchu.

7. Kvalita společnosti

- Nejvyšší úroveň důvěry vyjadřují respondenti v severských zemích a v Nizozemsku. Nezaměstnaní lidé méně důvěřují ostatním, stejně jako osoby se špatným zdravím nebo rodiče samoživitelé.

- Zatímco v zemích EU-15 a KZ-3 představují nejdůvěřivější skupinu lidé nad 65 let věku, v zemích NČS-12 jsou nejdůvěřivější respondenti ve věku 18 až 34 let.
- Lidé ve východoevropských zemích ve skupině NČS-12, v Itálii a Portugalsku věří svým politickým institucím nejméně. Občané v severských zemích a v Turecku mají ve své instituce největší důvěru.

Z výsledků druhé EQLS bylo možno vyvodit následující závěry (Anderson et al., 2009) :

- Evropané jsou většinou ve svém životě spokojeni a šťastní. Na stupnici od jedné do desíti je průměr států EU-27 na stupni 7 u spokojenosti se životem (ČR – 6,6) a 7,5 u pocitu štěstí (ČR - 7,5).
- Rozdíly mezi příjmy domácností v rámci EU jsou značné. Členské země Bulharsko a Rumunsko vykazují tak nízký příjem domácností jako kandidátská země Makedonie. Naopak průměrný příjem domácností například v Lucembursku je v poměru k průměru EU více než dvojnásobný. Česká republika se pohybuje kolem průměru EU.
- Rodina je klíčová pro kvalitu života 68,7 % lidí žijících v Evropě. Rodina pro většinu lidí zůstává prvním místem, kam se také obracejí s žádostí o pomoc v naléhavých případech.
- Péče o děti a o domácnost zajišťují převážně ženy. ydně stráví žena vařením a domácími pracemi 33 hodin a muži jen 18 hodin. V péči o děti jsou zapojeni lidé z EU-15 i z nových členských zemí poměrně vyrovnaně kolem 30%.
- Důležitým prvkem kvality života je zajištění rovnováhy mezi rodinným, osobním a pracovním životem. Téměř polovina (48%) zaměstnanců v EU-27 tvrdí, že jsou nejméně několikrát za měsíc v důsledku práce tak unaveni, že nemají sílu na práci v domácnosti.
- Zdraví je pro Evropany důležité (81%). Svůj zdravotní stav hodnotí jako dobrý či velmi dobrý 67 % lidí. Kvalitu systému zdravotní péče a přístupu k němu hodnotí Češi shodně se zeměmi dřívější EU-15.
- Kvalita společnosti se odráží v důvěře lidí v ostatní lidi a instituce. Nejméně důvěry budí v lidech instituce v nových členských státech a v Itálii a Portugalsku. V České republice je důvěra v instituce nízká, na stupnici 1-10 se hodnota pohybuje pouze mezi 3-4. Naopak největší důvěru si tradičně drží severské země.

5.2.4 Metodologie a výsledky třetí evropské studie

Třetí průzkum kvality života lidí v Evropě (The third European Quality of Live Survey) byl proveden ve 34 státech, 27 členských státech a 7 kandidátních zemích EU (Chorvatsko, Island, Makedonie, Černá Hora, Kosovo, Srbsko a Turecko) od září 2011 do února 2012. Data byla získána formou rozhovoru s vybranými respondenty, staršími 18 let, žijícími v zemích s minimálním členstvím v EU po dobu 6 měsíců. V závislosti na velikosti populace bylo uskutečněno 1000 - 3000 rozhovorů. Aby průzkum poskytl co nejobektivnější informace týkajících se různých aspektů, bylo dotazováno 43 636 osob, průměrně po dobu 38 minut. Výsledky průzkumu odráží úroveň kvality života na základě hodnocení sedmi indikátorů:

- Zaměstnání a Work/live balance
- Sociální život, sociální zařazení a vyloučenost
- Bydlení a lokální podmínky životního prostředí
- Zdraví a zdravotní péče
- Kvalita společnosti
- Životní standard a deprivace
- Well-being

Zpráva, která byla do současné doby publikována, se zabývá údaji získanými v oblasti zaměstnání, příjmů, bydlení a životních podmínek, rodiny, zdraví, rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem, míry spokojenosti se životem a kvality společnosti.

Z výsledků třetí studie o kvalitě života v Evropě vyplynuly následující závěry:

- V zemích EU byl zjištěn více než 20% pokles úrovně pocitu optimismu a štěstí. Nejvyšší úroveň optimismu je v Dánsku a Švédsku, naproti tomu nejnižší v Řecku, Itálii a Portugalsku.
- Více než třetina lidí udává zhoršení své finanční situace v posledních pěti letech. Mezi jednotlivými členskými státy přitom panují velké rozdíly, od 22 % v Řecku po 1 % ve Finsku.
- Většina Evropanů (70 %) uvádí, že pokud by nutně potřebovali půjčit peníze, obrátili by se na členy rodiny, 10% lidí neví, na koho by se obrátili. To platí zejména u lidí s

nejnižšími příjmy (15 %). Celkem 8 % lidí v EU není schopno splácet neformální půjčky.

- Relativně vysoký podíl lidí v Evropě, kteří v roce 2006 uváděli vysoké příjmy a dobrou kvalitu bydlení, se nyní potýká s nezaměstnaností, dluhy, nejistotou v otázce bydlení a problémy v přístupu ke službám.
- V posledních deseti letech poklesla důvěra v klíčové veřejné instituce, vlády a parlamenty. Nejvyšší poklesy vykazují země, které čelí největším ekonomickým problémům, jako je Španělsko a Řecko. Důvěra ve veřejné a politické instituce je nejvyšší v Dánsku, Finsku,

Pokud se týká srovnání kvality života rodin žijících v městském a venkovském prostředí jsou pro tuto práci významné závěry prvního evropského průzkumu.

Cílem diplomové práce bylo charakterizovat kvalitu života současné české rodiny žijící v městském a venkovském prostředí pomocí indikátorů použitých EU. Na základě získaných výsledků determinovat rozdíly v kvalitě života ve městě a na vesnici v České republice v kontextu s QOL lidí žijících v ekonomicky vyspělých evropských zemích.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

6.1 Pojetí výzkumu

Hlavním cílem vlastního výzkumu bylo charakterizovat kvalitu života současné české rodiny v městském a venkovském prostředí, specifikovat rozdíly QOL mezi nimi a určit míru vlivu prostředí. Na základě indikátorů determinovaných EU srovnat kvalitu života rodiny v České republice a v ekonomicky vyspělých zemích EU.

Řešení této problematiky vycházelo z koncepčních přístupů umožňujících odpovědět na následující dílčí otázky:

- 1) Jak důležitou roli hraje v kvalitě života českých rodin prostředí, ve kterém žijí?
- 2) Existují rozdíly mezi kvalitou života českých rodin žijících ve městě a na venkově?
- 3) Jak významné jsou rozdíly mezi kvalitou života městských a venkovských rodin v ČR ve srovnání s vyspělými zeměmi EU?

6.2 Výzkumné hypotézy

Záměrem tohoto výzkumu bylo potvrdit hlavní výzkumnou hypotézu, podle které je kvalita života současné české rodiny ve městě odlišná od kvality života rodiny na venkově v závislosti na specifických podmínkách prostředí. Uvedený předpoklad vycházel z dílčích hypotéz:

H1 - Kvalita života českých rodin ve městě i na venkově je závislá na velikosti sídla, ve kterých rodiny žijí.

H2 - Kvalita života české rodiny ve městě se liší od kvality života rodiny na venkově v socio-ekonomických parametrech a subjektivním vnímání QOL.

H3 - Vliv prostředí na kvalitu života rodiny je vyšší v ČR ve srovnání s ekonomicky vyspělými zeměmi EU.

6.3 Výzkumný vzorek

Do souboru město byly zařazeny rodiny žijící ve 4 krajích a 5 okresech a to v Jihomoravském kraji okresech Brno-město a Hodonín, v kraji Vysočina okrese Třebíč, v Jihočeském kraji okrese Strakonice a ve Zlínském kraji okrese Zlín. Do souboru venkov byly začleněny rodiny žijící ve 4 krajích a 4 okresech, v Jihomoravském kraji okrese Hodonín, v kraji Vysočina okrese Třebíč, v Jihočeském kraji okrese Strakonice a

v Pardubickém kraji okrese Svitavy. Poměr pohlaví respondentů byl 69,2% žen a 30,8% mužů, průměrný věk respondentů byl 36 let, 98,2% z respondentů žilo v úplné rodině.

Pro srovnání kvality života v městském a venkovském prostředí v ČR a EU byl zvolen soubor ekonomicky vyspělých (EU12 High) zemí, který byl použit v EQLS.

6.4 Technika výzkumu a jeho průběh

Data byla získána metodou šetření pomocí standardizovaného dotazníku, který je přílohou 1 této diplomové práce. Dotazníky byly distribuovány osobně do rodin středního věku žijících ve vybraných lokalitách. Výzkum probíhal ve spolupráci s řediteli a pedagogy základních škol, kteří byli předem informováni o cílech projektu. V průběhu vlastního výzkumu bylo celkem distribuováno 200 dotazníků, zpět bylo získáno 111 platných. Návratnost dotazníků byla relativně vysoká, představovala 55,5%.

Prostřednictvím dotazníku bylo respondentům položeno celkem 37 uzavřených a polootevřených otázek, které vycházely z otázek použitých pro hodnocení QOL v první EQLS, a které byly zaměřeny jak na socioekonomické údaje tak i subjektivní hodnocení míry pocitů.

6.5 Způsob zpracování a analýzy dat

Vyplněné dotazníky byly rozděleny do 4 souborů, které byly vytvořeny na základě charakteru prostředí a velikosti sídla, ve kterém rodiny žijí, a to do souboru větších (od 50 tis. obyvatel) a menších (do 50 tis. obyvatel) měst nebo větších (nad 300 obyvatel) a menších (do 300 obyvatel) vesnic.

Pro každý soubor byla sumarizována data podle 6 zvolených indikátorů. Nejdříve byla analyzována data pro větší nebo menší města a větší nebo menší vesnice. Následně byla data pro větší a menší města nebo větší a menší vesnice sumarizována a rozdíl nalezené mezi soubory město a venkov byly podrobeny statistické analýze pomocí Chí-kvadrát testu v SPSS softwaru. Výsledky vlastního výzkumu hodnocení QOL byly porovnány s výsledky hodnocení QOL publikovanými v EQLS.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Aby byla získaná data kompatibilní s daty EU, byly ve vlastním výzkumu použity shodné indikátory QOL a hodnoceny stejné parametry jako v evropském průzkumu: 1.) Příjem a deprivace, 2.) Kvalita bydlení, 3.) Vzdělání, zaměstnání a hodnocení práce, 4.) Work/live balance, 5.) Přístup k práci, škole a zdravotnickým službám, sociální kontakty a 6.) Well-being

7. 1 Rozdíly v kvalitě života rodin ve větších a menších městech

S cílem co nejobektivněji charakterizovat kvalitu života v městském a venkovském prostředí a specifikovat potenciální rozdíly, byl nejdříve analyzován soubor rodin žijících ve větších nebo menších městech a soubor rodin žijících ve větších nebo menších vesnicích.

1. Příjem a deprivace

Podle provedeného šetření má vyšší podíl rodin ve větších městech nadprůměrný měsíční příjem a nižší podíl rodin má průměrný příjem než je tomu u rodin v menších městech. Pocit nedostatečného příjmu rodiny uvádí více než dvojnásobný podíl respondentů z menších měst ve srovnání s většími městy (Tab. 1). V souladu s tímto zjištěním je i materiální deprivace, která je nižší u rodin ve větších městech než u rodin v menších městech. (Tab. 2).

Tabulka 1 – Výše příjmu rodin respondentů ve městě

Velikost sídla	Měsíční příjem rodiny (%)				Nedostatečný příjem
	nadprůměrný	průměrný	podprůměrný	velmi nízký	ano (%)
Větší města	45,4	18,2	36,4	0	18,2
Menší města	12,5	50,0	37,5	0	41,7
Celkem	28,3	34,8	36,9	0	30,4

Tabulka 2 – Hodnocení materiální deprivace rodin podle respondentů ve městě

Velikost sídla	Materiální deprivace rodiny (ano %)					
	vytápění	dovolená	obnova domácnosti	konzumace masa	oblečení	kontakt s přáteli
Větší města	18,1	54,5	45,4	27,3	27,3	45,4
Menší města	29,2	79,1	79,1	29,1	58,3	41,6
Celkem	23,9	67,4	63,0	28,3	43,5	43,5

Materiální deprivace – neschopnost pokrýt náklady na vytápění domácnosti, 1x ročně dovolenou mimo domov, nezbytnou obnovu domácnosti, 2x týdně maso/rybu, oblečení, 1x měsíčně kontakt s přáteli

2. Kvalita bydlení

Průměrný počet obytných místností v rodinách žijících ve větších městech je téměř o 1 místnost nižší než v rodinách žijících v menších městech, což odpovídá vyššímu podílu rodin se subjektivním pocitem nedostatku prostoru ve větších městech. Naproti tomu subjektivní spokojenost s kvalitou bydlením je vyšší ve větších městech, než je subjektivní spokojenost s kvalitou bydlení v menších městech (Tab. 3).

Tabulka 3 – Hodnocení kvality bydlení rodin podle respondentů ve městě

Velikost sídla	Počet obytných místností	Subjektivní pocity		
		spokojenost s bydlením	nedostatek prostoru	problémy s kvalitou bydlení
	průměrný počet	průměrná míra	ano (%)	ano (%)
Větší města	3,6	7,5	54,5	9,1
Menší města	4,5	6,6	20,8	12,5
Celkem	4,2	6,9	36,9	10,9

Míra spokojenosti hodnocená podle stupnice 1-10

3. Vzdělání, zaměstnání a subjektivní hodnocení práce

Úroveň dosaženého vzdělání respondentů je vyšší (Tab. 4) a struktura zaměstnání je odlišná u respondentů z větších měst ve srovnání s respondenty z menších měst (Tab.5). V

šetření byla zjištěna absence manuálních pracovníků mezi respondenty z větších měst a manažerů mezi respondenty z menších měst. Spokojenost se zaměstnáním je vyšší u respondentů z větších měst než u respondentů z menších měst. Naproti tomu nebyly nalezeny výrazné rozdíly mezi subjektivním hodnocením kvality práce u respondentů z větších a menších měst, pokud se týkalo pracovní jistoty, pracovního stresu a ocenění, s výjimkou míry pracovní samostatnosti (Tab. 6).

Tabulka 4 – Struktura vzdělání respondentů a užívání internetu ve městě

Velikost sídla	Úroveň vzdělání (%)			Užívání internetu (ano %)
	vyučení	středoškolské s maturitou	vysokoškolské	
Větší města	18,2	27,3	54,5	90,9
Menší města	33,3	33,3	33,3	95,8
Celkem	26,0	30,4	43,6	93,5

Tabulka 5 – Struktura zaměstnání respondentů ve městě

Velikost sídla	Struktura zaměstnání (%)					Spokojenost se zaměstnáním průměrná míra
	řídící pracovník	úředník	drobný podnikatel	manuální pracovník	zemědělec	
Větší města	45,4	45,4	9,0	0	0	8,4
Menší města	0	37,5	20,8	41,7	0	7,4
Celkem	21,7	41,3	15,2	21,7	0	7,7

Míra spokojenosti hodnocená podle stupnice 1-10

Tabulka 6 – Hodnocení kvality práce podle respondentů ve městě

Velikost sídla	Subjektivní hodnocení (ano %)				
	pracovní jistota	vysoký pracovní stres	spokojenost s oceněním	spokojenost s mírou samostatnosti	rizikové podmínky
Větší města	45,4	45,4	45,4	100,0	18,2
Menší města	54,2	50,0	37,5	83,3	29,2
Celkem	50,0	47,8	41,3	91,3	23,9

4. Work live balance

Na základě šetření je průměrná pracovní doba za týden o 2 hodiny kratší u respondentů z větších měst, než je pracovní doba u respondentů z menších měst. Respondenti z menších měst také pociťují více pracovního a časového tlaku a nedostatku času na přátele ve srovnání s většími městy (Tab. 7).

Tabulka 7 – Hodnocení Work/live balance podle respondentů ve městě

Velikost sídla	Průměrná pracovní doba/týden	Subjektivní hodnocení					
		pracovní tlak (ano %)			časový tlak (ano %)		
	v hod.	nadměrná únava z práce	konflikty z únavy	potíže s koncentrací	mnoho práce	málo času na rodinu	málo času na přátele
Větší města	41,9	36,4	18,2	18,2	36,4	54,5	45,5
Menší města	43,9	58,3	25,0	16,6	50,0	58,3	75,0
Celkem	42,7	47,8	21,7	17,4	43,5	56,5	60,8

5. Přístup k práci, škole a zdravotnickým službám, sociální kontakty

Na základě šetření nebyly zjištěny rozdíly mezi průměrným časem stráveným na cestě do práce nebo školy ve větších a menších městech. Frekvence kontaktů s rodiči je podstatně nižší ve větších městech, než je tomu v menších městech (Tab. 8). Zatímco průměrný čas

dostupnosti lékaře a nemocnice se neliší, doba strávená čekáním na lékařské ošetření je kratší ve větších městech ve srovnání s menšími městy (Tab. 9).

Tabulka 8 – Hodnocení přístupu k práci nebo škole a frekvence sociálních kontaktů podle respondentů ve městě

Velikost sídla	Dostupnost práce/škole v minutách	Kontakt \geq týdně (%)			Kontakt \leq měsíčně (%)		
		děti	rodiče	přátelé	děti	rodiče	přátelé
Větší města	25,9	100,0	45,5	54,5	0	45,5	36,4
Menší města	26,6	100,0	66,6	54,2	0	20,8	29,2
Celkem	26,1	100,0	56,5	54,3	0	32,6	32,6

Průměrný čas strávený na cestě do práce/školy

Tabulka 9 – Hodnocení přístupu ke zdravotnickým službám podle respondentů ve městě

Velikost sídla	Průměrný čas dostupnosti			
	lékař	nemocnice	lékařské ošetření	
	v minutách	v minutách	< 60 min. (%)	> 60 min. (%)
Větší města	26,4	31,8	90,9	9,1
Menší města	26,9	36,2	54,2	45,8
Celkem	26,2	34,0	71,7	28,3

Průměrný čas strávený na cestě k lékaři, do nemocnice a čekáním na lékařské ošetření

6. Well-being

Podle subjektivního hodnocení respondentů se míra spokojenosti s kvalitou života ve větších a menších městech zásadně neliší. Naproti tomu míra nedostatku optimismu v budoucnost je vyšší u respondentů z menších měst ve srovnání většími městy (Tab. 10).

Tabulka 10 – Hodnocení Well-being podle respondentů ve městě

Velikost sídla	Subjektivní pocity					
	spokojenost s kvalitou života		životní štěstí		nedostatek optimismu	
	ano (%)	průměrná míra	ano (%)	průměrná míra	ano (%)	průměrná míra
Větší města	36,4	7,8	36,4	7,8	0	7,8
Menší města	33,3	7,5	45,8	7,8	9,9	7,0
Celkem	34,8	7,6	41,3	7,8	6,5	7,3

Míra spokojenosti hodnocená podle stupnice 1-10

7. 2 Rozdíly v kvalitě života rodin na větších a menších vesnicích

1. Příjem a deprivace

Na základě provedeného šetření se výše měsíčního příjmů rodin na větších vesnicích téměř neliší od výše příjmů rodin na menších vesnicích. Přesto nižší podíl respondentů na větších vesnicích uvádí pocit nedostatečného příjmu (Tab. 11) a materiální deprivaci ve srovnání s menšími vesnicemi (Tab. 12).

Tabulka 11 – Výše příjmu rodin respondentů na vesnici

Velikost sídla	Měsíční příjem rodiny (%)				Nedostatečný příjem
	nadprůměrný	průměrný	podprůměrný	velmi nízký	ano (%)
Větší vesnice	12,5	62,5	20,8	4,2	41,6
Menší vesnice	7,3	58,5	22,0	12,2	51,2
Celkem	9,2	60,0	21,5	9,2	47,7

Tabulka 12 – Hodnocení materiální deprivace rodin podle respondentů na vesnici

Velikost sídla	Materiální deprivace rodiny (ano %)					
	vytápění	dovolená	obnova domácnosti	konzumace masa	oblečení	kontakt s přáteli
Větší vesnice	16,6	66,6	58,3	16,6	33,3	37,5
Menší vesnice	36,6	58,3	82,9	36,6	51,2	43,9

Materiální deprivace- neschopnost pokrýt náklady na vytápění, 1x ročně dovolenou mimo domov, nezbytnou obnovu domácnosti, 2x týdně maso/rybu, oblečení, 1x měsíčně kontakt s přáteli

2. Kvalita bydlení

Průměrný počet obytných místností na rodinu a subjektivní hodnocení kvality bydlení se podstatně neliší u rodin žijících na větších nebo menších vesnicích, jak dokumentuje Tab. 13.

Tabulka 13 – Hodnocení kvality bydlení rodin podle respondentů na vesnici

Velikost sídla	Počet obytných místností	Subjektivní pocity		
		spokojenost s bydlením	nedostatek prostoru	problémy s kvalitou bydlení
	průměrný počet	průměrná míra	ano (%)	ano (%)
Větší vesnice	3,8	8,4	8,3	29,2
Menší vesnice	3,6	7,9	19,5	24,4
Celkem	3,7	8,1	15,4	26,1

Míra spokojenosti hodnocená podle stupnice 1-10

3. Vzdělání, zaměstnání a subjektivní hodnocení práce

Úroveň vzdělání je vyšší (Tab. 14) a struktura zaměstnání je odlišná u respondentů na větších vesnicích ve srovnání s respondenty na menších vesnicích, ve kterých je nižší podíl drobných podnikatelů a vyšší podíl manuálních pracovníků a zemědělců (Tab.15). Spokojenost se zaměstnáním je vyšší u respondentů na větších vesnicích než u respondentů na menších vesnicích. Nebyly nalezeny rozdíly mezi subjektivním hodnocením míry

pracovní jistoty a stresu, zatímco míra pracovního ocenění a samostatnosti je vyšší u respondentů na větších vesnicích ve srovnání s menšími vesnicemi (Tab. 16).

Tabulka 14 – Struktura vzdělání respondentů a užívání internetu na vesnici

Velikost sídla	Struktura vzdělání (%)			Užívání internetu (ano %)
	vyučení	středoškolské s maturitou	vysokoškolské	
Větší vesnice	41,6	45,8	12,5	87,5
Menší vesnice	61,0	31,7	7,3	70,7
Celkem	53,8	36,9	9,2	76,9

Tabulka 15 – Struktura zaměstnání respondentů na vesnici

Velikost sídla	Struktura zaměstnání (%)					Spokojenost se zaměstnáním průměrná míra
	řídící pracovník	úředník	drobný podnikatel	manuální pracovník	zemědělec	
Větší vesnice	4,2	29,2	16,7	41,6	8,3	6,8
Menší vesnice	4,9	21,9	4,9	51,2	17,1	6,1
Celkem	4,6	24,6	9,2	47,7	13,8	6,4

Míra spokojenosti hodnocená podle stupnice 1-10

Tabulka 16 – Hodnocení kvality práce podle respondentů na vesnici

Velikost sídla	Subjektivní hodnocení (ano %)				
	pracovní jistota	vysoký pracovní stres	spokojenost s oceněním	spokojenost s mírou samostatnosti	rizikové podmínky
Větší vesnice	37,5	45,8	45,8	62,5	8,3
Menší vesnice	39,0	48,8	29,3	53,6	17,1
Celkem	38,5	47,7	35,4	41,5	13,8

4. Work live balance

Podle šetření je průměrná pracovní doba za týden o 2 hodiny delší u respondentů na větších vesnicích, než je pracovní doba u respondentů na menších vesnicích. Přesto respondenti na menších vesnicích častěji pociťují nadměru práce a únavy, více konfliktů z únavy a potíží s koncentrací než respondenti na větších vesnicích (Tab. 17).

Tabulka 17 – Hodnocení Work/live balance podle respondentů na vesnici

Velikost sídla	Průměrná pracovní doba/týden	Subjektivní pocity					
		pracovní tlak (ano %)			časový tlak (Ano %)		
	v hod.	nadměrná únava z práce	konflikty z únavy	potíže s koncentrací	mnoho práce	málo času na rodinu	málo času na přátele
Větší vesnice	47,3	25,0	20,8	0,0	54,2	37,5	41,6
Menší vesnice	45,5	36,6	24,4	19,5	61,0	39,0	41,5
Celkem	46,2	32,3	23,0	12,3	43,1	38,5	41,5

5. Přístup k práci, škole a zdravotnickým službám, sociální kontakty

Na základě šetření nebyly zjištěny rozdíly mezi průměrným časem stráveným na cestě do práce nebo školy u respondentů na větších a menších vesnicích. Frekvence kontaktů s rodiči a přáteli je nižší na větších vesnicích než na menších vesnicích (Tab. 18). Zatímco průměrný čas dostupnosti lékaře a nemocnice se neliší, doba strávená čekáním na lékařské ošetření je kratší na větších vesnicích ve srovnání s menšími vesnicemi (Tab. 19).

Tabulka 18 – Hodnocení přístupu k práci nebo škole a frekvence sociálních kontaktů podle respondentů na vesnici

Velikost sídla	Dostupnost práce/školy v minutách	Kontakt \geq týdně (%)			Kontakt \leq měsíčně (%)		
		děti	rodiče	přátelé	děti	rodiče	přátelé
Větší vesnice	34,6	100,0	58,3	50,0	0	37,5	45,8
Menší vesnice	35,7	95,1	70,7	58,5	2,4	19,5	29,3
Celkem	35,2	97,0	66,2	55,4	1,5	26,2	20,0

Průměrný čas strávený na cestě do práce/školy

Tabulka 19 – Hodnocení přístupu ke zdravotnickým službám podle respondentů na vesnici

Velikost sídla	Průměrný čas dostupnosti			
	lékař	nemocnice	lékařské ošetření	
	v minutách	v minutách	< 60 min. (%)	> 60 min. (%)
Větší vesnice	28,8	39,8	91,6	8,3
Menší vesnice	28,8	35,2	70,73	29,3
Celkem	28,8	37,2	78,5	21,5

Čas strávený na cestě k lékaři, do nemocnice a čekáním na lékařské ošetření

6. Well-being

Podle subjektivního hodnocení respondentů je míra spokojenosti s kvalitou života a pocit životního štěstí na menších vesnicích vyšší ve srovnání s většími vesnicemi, zatímco míra nedostatku optimismu v budoucnost je na větších i menších vesnicích stejná (Tab. 20).

Tabulka 20 – Hodnocení Well-being podle respondentů na vesnici

Velikost sídla	Subjektivní pocity					
	spokojenost s kvalitou života		životní štěstí		nedostatek optimismu	
	ano (%)	průměrná míra	ano (%)	průměrná míra	ano (%)	průměrná míra
Větší vesnice	33,3	7,7	33,3	7,7	20,8	6,3
Menší vesnice	39,1	7,9	39,0	7,7	21,9	6,5
Celkem	36,9	7,8	36,9	7,7	21,5	6,4

Míra spokojenosti hodnocená podle stupnice 1-10

7.2.1 Dílčí závěry

V rámci souboru město i venkov byla nalezena variabilita v hodnocení sledovaných parametrů, která potvrdila specifický vliv prostředí a velikosti sídla na QOL českých rodin.

Z vlastního výzkumu vyplývá, že výše měsíčního příjmu je vyšší, míra pocitu nedostatečného příjmu i materiální deprivace je nižší u rodin ve větších městech než v menších městech. Tato zjištění korelují s vyšší úrovní vzdělání respondentů, vyšší četností duševně pracujících lidí a vyšší mírou pracovní spokojenosti ve větších městech ve srovnání s menšími městy. Charakteristickým jevem ve větších městech je pocit nedostatku prostoru, který je na menších městech nižší. Kratší průměrná pracovní doba ve větších městech je spojena s nižší mírou pracovního a časového tlaku ve srovnání s menšími městy. Naproti tomu rozdíly v přístupu k práci, škole a zdravotnickým službám a v subjektivním vnímání kvality života a životního štěstí mezi většími a menšími městy nebyly zjištěny, s výjimkou vyšší míry nedostatku optimismu v budoucnu u respondentů z menších měst.

Přesto, že výše měsíčního příjmu je téměř shodná na větších a menších vesnicích, míra pocitu nedostatečného příjmu a materiální deprivace je nižší u rodin na větších vesnicích než na menších vesnicích. Vyšší frekvenci manuálně pracujících lidí odpovídá nižší míra spokojenosti s pracovním oceněním a pracovní samostatností. Přes delší průměrnou pracovní dobu je pocit přemíry práce nižší na větších vesnicích ve srovnání s menšími

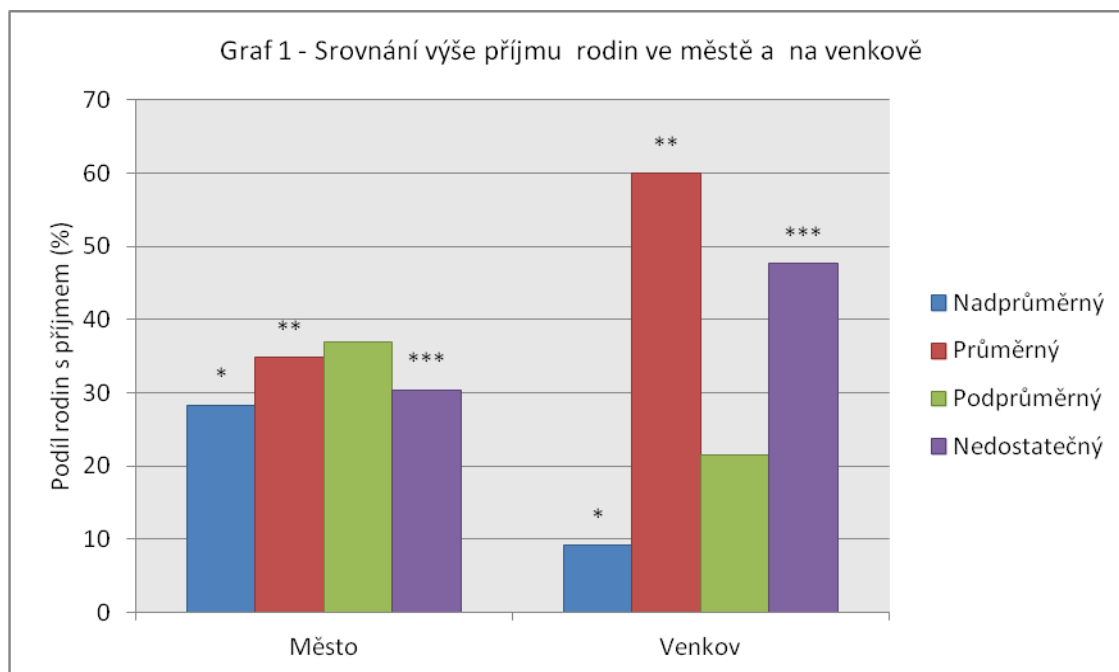
vesnicemi. Podobně jako u souboru měst, rozdíly v přístupu k práci, škole a zdravotnickým službám nebyly mezi většími a menšími městy nalezeny. Míra subjektivního vnímání kvality života a životního štěstí byla vyšší na menších vesnicích ve srovnání s většími vesnicemi.

7.3 Rozdíly v kvalitě života rodin ve městě a na venkově

Hodnoty pro větší a menší města nebo větší a menší vesnice byly sumarizovány do souboru město nebo venkov a rozdíly nalezené mezi nimi byly podrobeny statistické analýze.

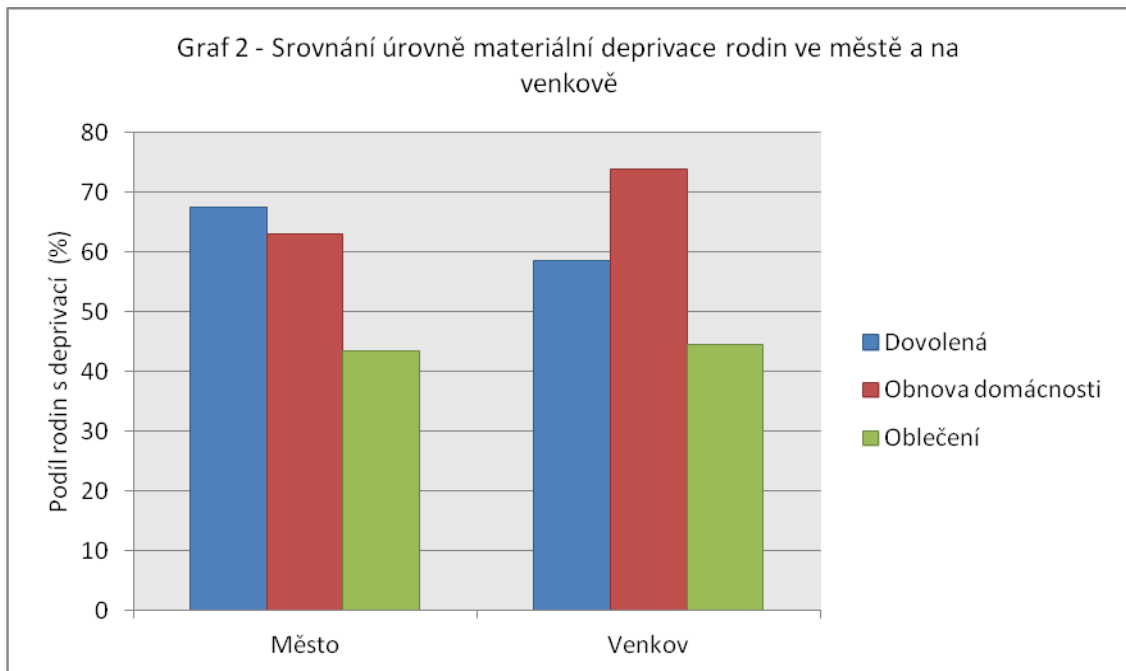
1. Příjem a deprivace

Statisticky významně vyšší podíl rodin žijících ve městě má nadprůměrný a průměrný měsíční příjem než podíl rodin s nadprůměrným a průměrným příjmem na venkově. Vzhledem k tomu pocítuje svůj měsíční příjem jako nedostatečný statisticky významně méně rodin ve městě než na venkově (Graf 1).

Rozdíly v hodnotách označených stejnými indexy jsou statisticky průkazné. *; ** $P < 0,01$; *** - $P < 0,05$

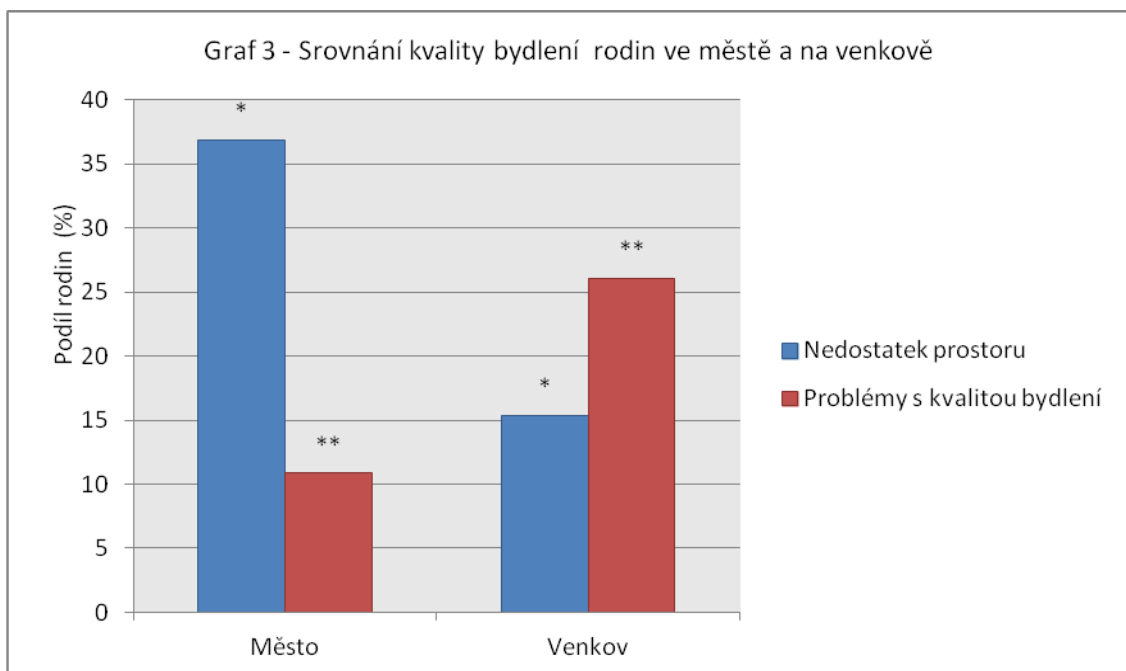
Přes uvedenou skutečnost nebyl nalezen statisticky významný rozdíl v úrovni materiální deprivace mezi rodinami žijícími ve městě a na venkově vyjádřenou neschopností domácnosti pokrýt náklady na její obnovu, vytápění, dovolenou a oblečení (Graf 2).

Rozdíly v hodnotách nejsou statisticky průkazné.

2. Kvalita bydlení

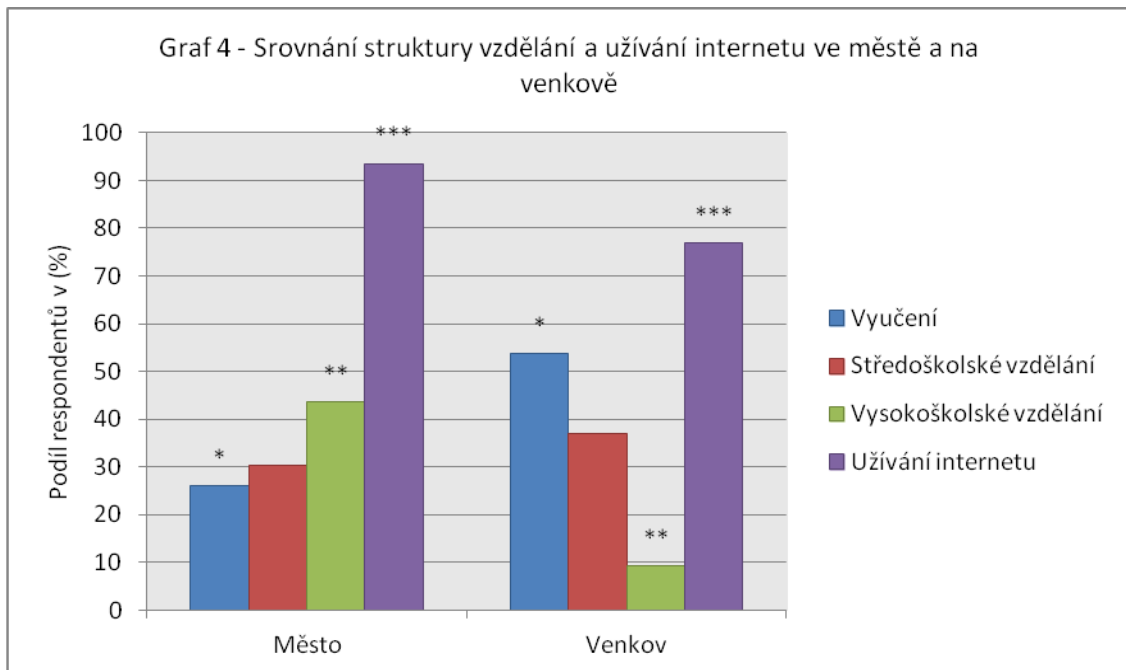
Statisticky významně vyšší podíl rodin ve městě pociťuje ve svém bytě nedostatek prostoru ve srovnání s podílem rodin na venkově. Naproti tomu statisticky významně nižší podíl rodin ve městě uvádí problémy s kvalitou bydlení než je tomu u rodin na venkově (Graf 3).

Rozdíly v hodnotách označených stejnými indexy jsou statisticky průkazné. * - $P < 0,01$; ** - $P < 0,05$

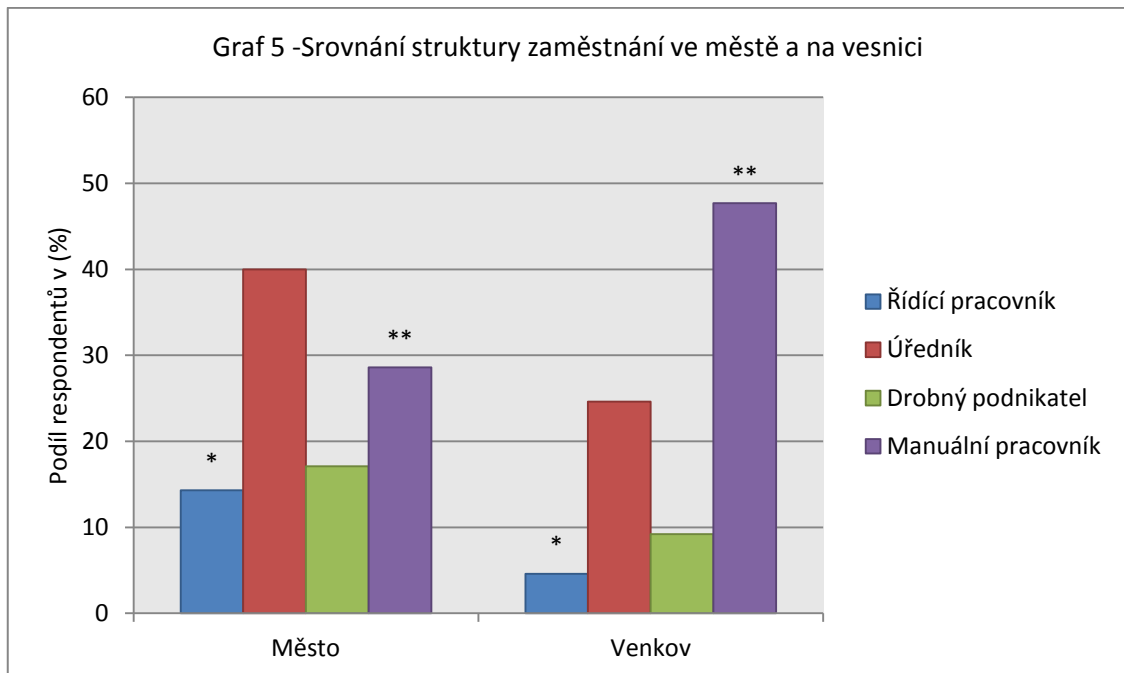
3. Vzdelání, zaměstnání a subjektivní hodnocení práce

Úroveň dosaženého vzdělání a míra užívání internetu je statisticky významně vyšší u rodin žijících ve městě než je tomu u rodin na venkově. Statisticky významně vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných respondentů a nižší podíl vyučených žije v rodinách ve městě ve srovnání s rodinami na venkově (Graf 4).

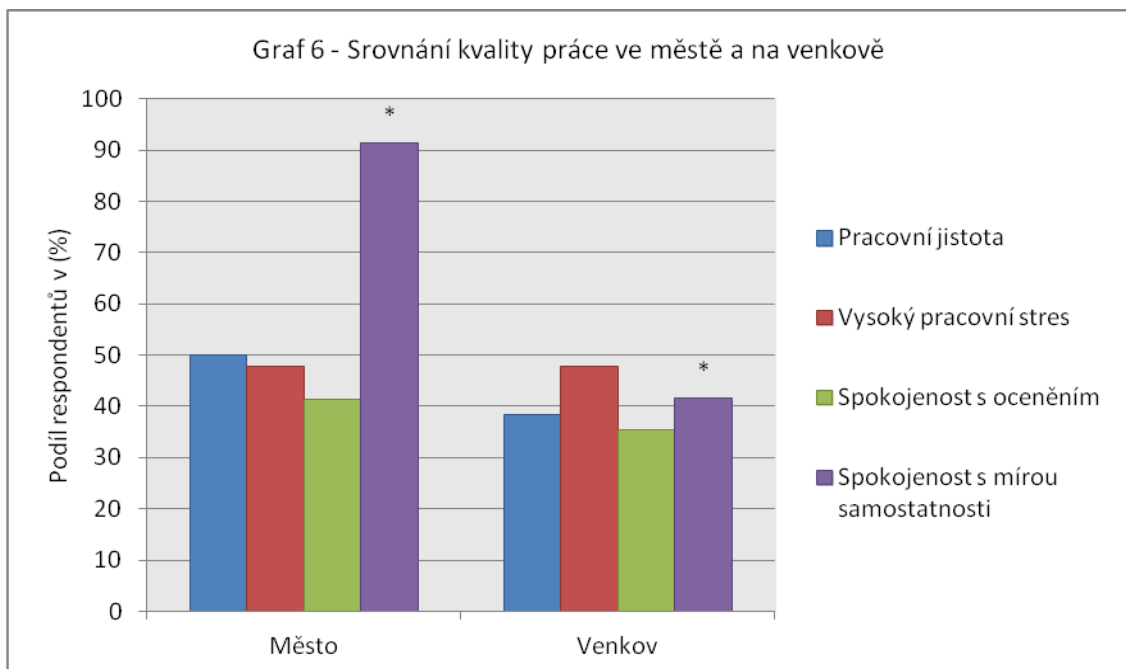
Rozdíly v hodnotách označených stejnými indexy jsou statisticky průkazné. *; ** $P < 0,01$;
 *** - $P < 0,05$

V souladu s vyšší úrovní dosaženého vzdělání je i statisticky významně vyšší podíl manažerů a nižší podíl manuálních pracovníků ve městě než na venkově (Graf 5).

Rozdíly v hodnotách označených stejnými indexy jsou statisticky průkazné. *; ** $P < 0,01$

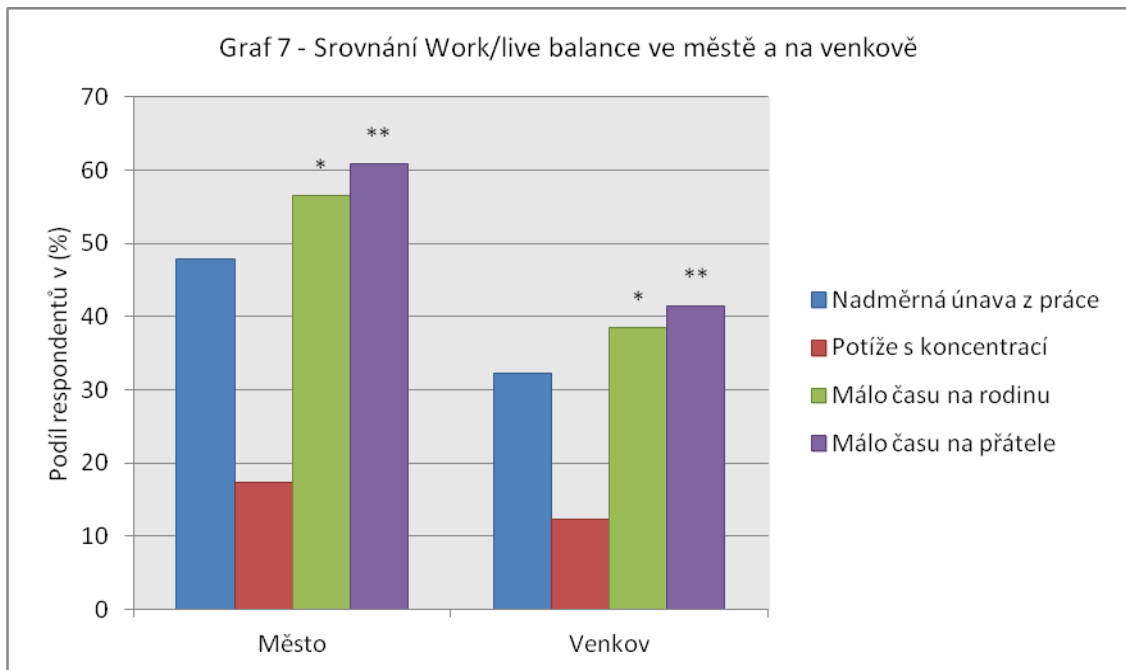
Zatímco v subjektivním hodnocení pracovní jistoty, vysokého pracovního stresu a spokojenosti s oceněním nebyly významné rozdíly zjištěny, statisticky významně vyšší podíl respondentů spokojených s mírou samostatnosti byl nalezen ve městě ve srovnání s venkovem (Graf 6).

Rozdíly v hodnotách označených stejnými indexy jsou statisticky průkazné. * - $P < 0,01$

4. Work/ live balance

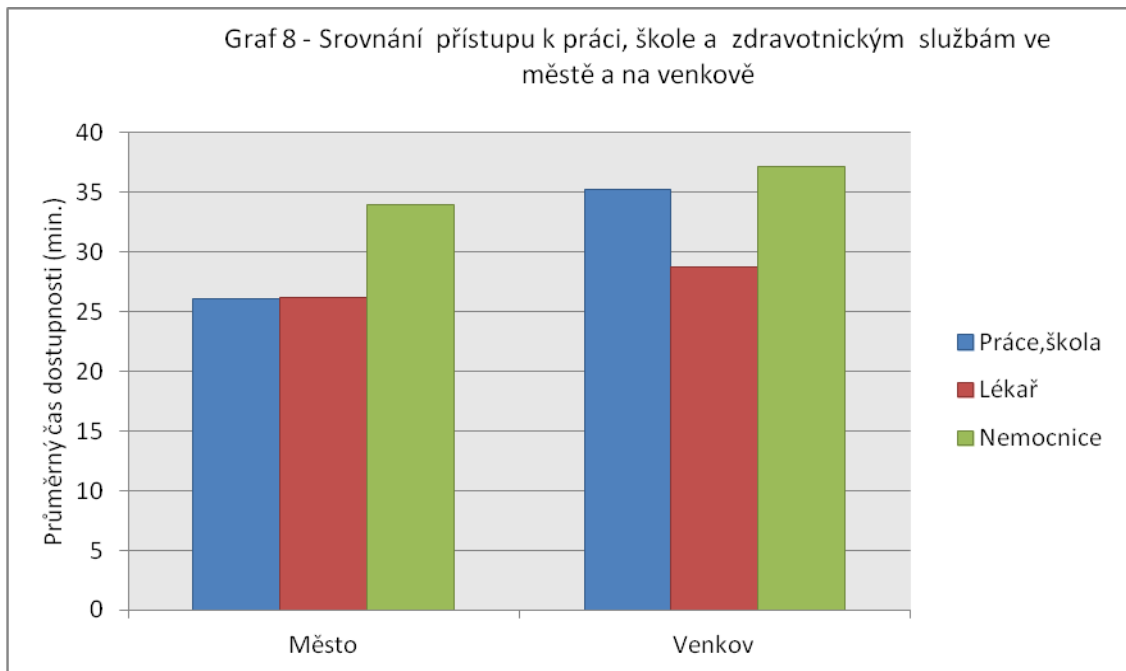
Nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly mezi podílem respondentů z města nebo venkova, kteří uvádějí pocit nadměrné únavy z práce a potíže s pracovní koncentrací. Přestože průměrná pracovní doba ve městě je ve srovnání s venkovem téměř o 4 hodiny kratší, statisticky významně vyšší podíl respondentů z města uvádí málo času na rodinu a přátele než to uvádí podíl respondentů na venkově (Graf 7).

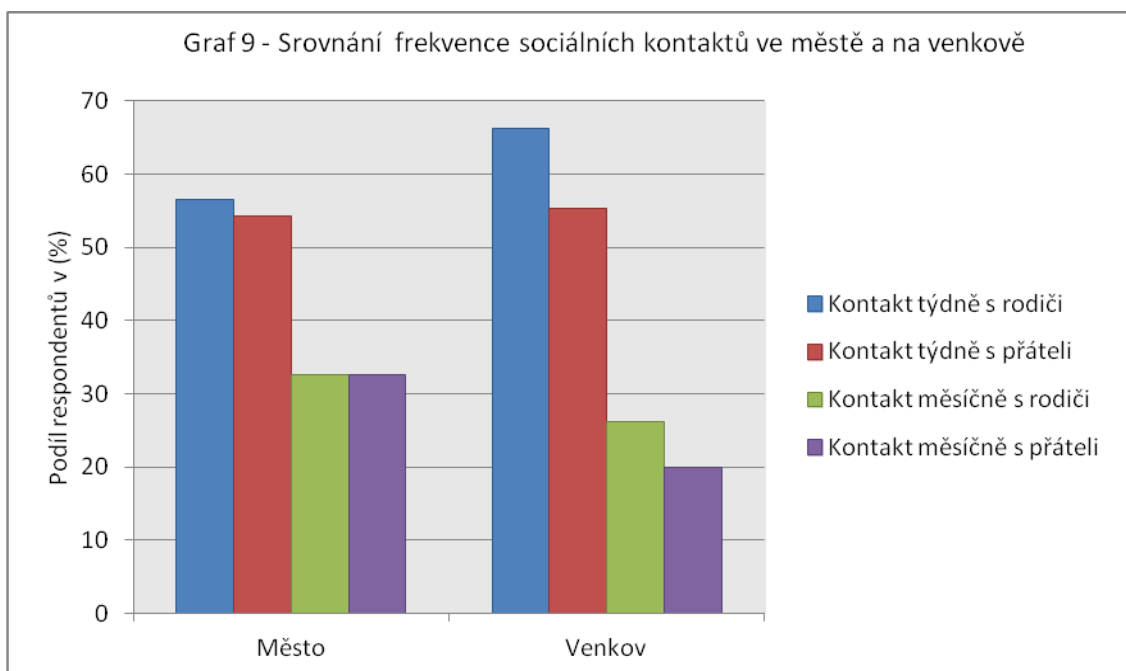
Rozdíly v hodnotách označených stejnými indexy jsou statisticky průkazné. *; ** $P < 0,05$

5. Přístup k práci, škole a zdravotnickým službám, sociální kontakty

Nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly mezi průměrným časem dostupnosti práce nebo školy a lékaře nebo nemocnice, jak je zřejmé z grafu 8, stejně jako ve frekvenci kontaktů s rodiči nebo přáteli u respondentů žijících ve městě ve srovnání s venkovem (Graf 9).

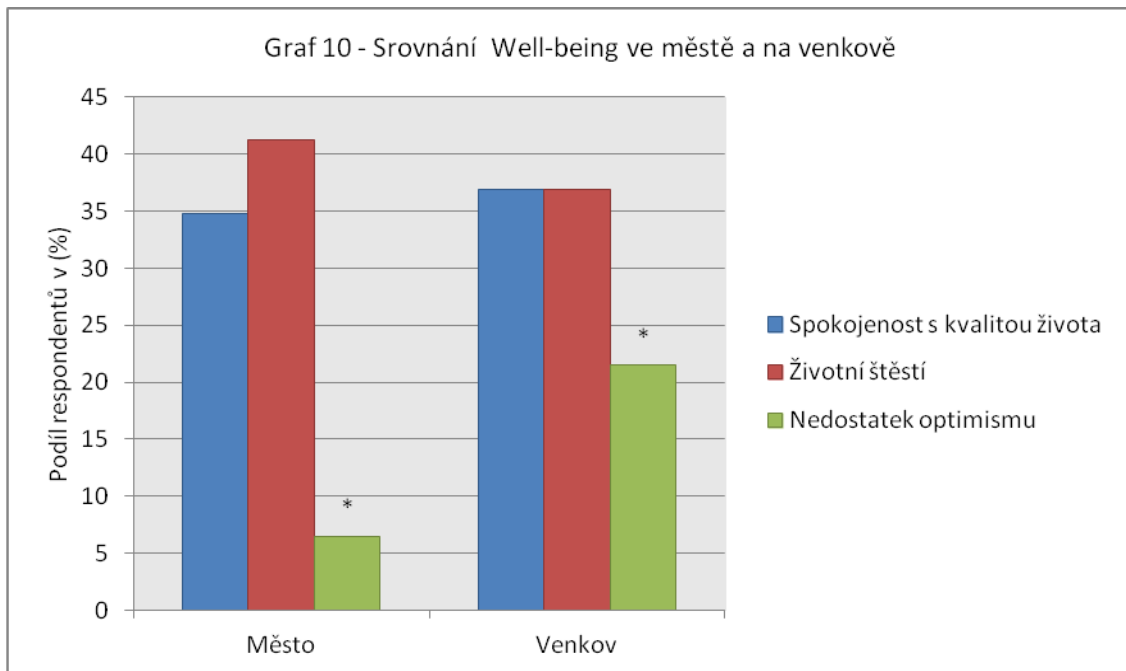
Rozdíly v hodnotách nejsou statisticky průkazné.

Rozdíly v hodnotách nejsou statisticky průkazné.

6. Well-being

Míra spokojenosti s kvalitou života a pocit životního štěstí se u respondentů žijících ve městě a respondentů žijících na vesnici statisticky významně neliší. Naproti tomu podíl respondentů s nedostatkem optimismu v budoucnost je statisticky významně nižší ve městě ve srovnání s venkovem (Graf 10).

Rozdíly v hodnotách označených stejnými indexy jsou statisticky průkazné. * - $P < 0,05$

7.3.1 Dílčí závěry

Kvalita života rodin žijících ve městě je odlišná v socioekonomických parametrech a v subjektivních pocitech lidí od QOL rodin žijících na venkově. Statisticky vysoce významné rozdíly mezi rodinami ve městě a na venkově byly zjištěny především ve výši příjmů, kvalitě bydlení, úrovni dosaženého vzdělání, struktuře zaměstnání a spokojenosti s pracovní samostatností. Statisticky méně významné rozdíly v QOL byly nalezeny také z hlediska work-live balance a well-beingu. Naproti tomu u rodin žijících ve městě a na venkově nebyly prokázány statisticky významné rozdíly v přístupu k práci nebo škole a zdravotnickým službám stejně jako ve frekvenci sociálních kontaktů.

Z variability nalezené v rámci souboru město nebo venkov lze vyvodit, že rozdíly mezi městem a venkovem snižují menší města a větší vesnice a naopak je zvyšují větší města a menší vesnice. Svědčí o tom výraznější rozdíly mezi QOL ve větších městech a na malých vesnicích, které se týkají především parametrů příjmu a materiální deprivace, úrovně dosaženého vzdělání, struktury zaměstnání a subjektivního hodnocení práce, ale i work-live balance.

7.4 Srovnání kvality života rodin v ČR v kontextu s vyspělými zeměmi EU

V následující části diplomové práce byly výsledky hodnocení QOL rodin žijících v ČR ve městě a na venkově analyzovány v kontextu s QOL rodin žijících ve městě nebo na venkově v ekonomicky vyspělých (EU12 High) zemích EU.

1. Příjem a deprivace

Pro hodnocení rozdílu QOL ve městě a na venkově je podle EQLS rozhodujícím kritériem výše příjmu rodiny a úroveň materiální deprivace domácnosti. Z výsledků vlastního výzkumu vyplývá, že v ČR má statisticky významně vyšší podíl rodin ve městě nadprůměrný a průměrný měsíční příjem ve srovnání s venkovem. V zemích EU12 High je průměrný měsíční příjem na osobu ve městě vyšší o 9,3 % ve srovnání s venkovem ale tento rozdíl se zvyšuje se stoupajícím počtem členských zemí. Přesto, že v úrovni materiální deprivace českých rodin ve městě a na venkově nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly, z výsledků výzkumu je zřejmé, že míra neschopnosti českých domácností pokrýt finanční náklady na vytápění, obnovu zařízení a nákup oblečení je vyšší na venkově než ve městě. V zemích EU12 High jsou rozdíly mezi úrovní deprivace městských a venkovských rodin bezvýznamné.

2. Kvalita bydlení

Nezávisle na lokalitě, ve které lidé žijí, je důležitou dimenzí QOL standard bydlení. Průměrný počet místností na osobu je v českých rodinách nižší než je tomu v zemích EU12 High a je téměř shodný ve městě a na vesnici (1,05 vs 0,91), podobně jako ve vyspělých evropských zemích (2,0 vs 2,1). Subjektivní míra spokojenosti s bydlením je nižší v českých městech než na venkově (6,9 vs 8,1) zatímco v zemích EU12 High nejsou rozdíly ve spokojenosti s bydlením ve městě a na venkově podstatné (7,7 vs 7,9).

3. Vzdělání, zaměstnání a subjektivní hodnocení práce

Podle EQLS hraje úroveň dosaženého vzdělání a užívání internetu významnou roli v zaměstnanosti lidí a jejich sociálním začlenění. Z výsledků tohoto výzkumu vyplývá, že v ČR je úroveň vzdělání a užívání internetu ve městě statisticky významně vyšší ve srovnání s venkovem, zatímco v zemích EU12 High se města a venkov v těchto parametrech statisticky významně neliší. Podobně statisticky významné rozdíly v podílu duševně pracujících ve městě a na venkově (63,0 % vs 29,2 %), které byly během tohoto

výzkumu zjištěny, nebyly v zemích EU12 High nalezeny (63,0 % vs 58,0 %). Zajímavé jsou významné rozdíly v pracovní samostatnosti, ve městě (91,3 %) a na venkově (41,5 %) v ČR, které v zemích EU12 High nebyly zjištěny (64,0 % vs 69,0 %).

4. Work/ live balance

Work/live balance je v poslední době udávána jako jedna z nejdůležitějších součástí hodnocení QOL lidí. Z výsledků vlastního výzkumu vyplývá, že průměrná týdenní pracovní doba je v ČR kratší ve městě (42,7 hod.) než na venkově (46,2 hod.) a je výrazně delší než v zemích EU12 High, kde rozdíly v pracovní době mezi městem a venkovem nebyly zjištěny (38,6 vs 39,4 hod). Míra pocitu vysokého pracovního tlaku se neliší u respondentů z venkova a města, podobně jako v zemích EU12 High. Na rozdíl od zemí EU12 High je však míra časového tlaku v ČR vyšší, jak ve městě, tak i na venkově, přičemž nedostatek času na rodinu a přátele je statisticky významně vyšší ve městě než na venkově.

5. Přístup k práci, škole a zdravotnickým službám, sociální kontakty

Přístup ke vzdělání a zaměstnání, podobně jako přístup ke zdravotnickým službám jsou důležitými aspekty v hodnocení QOL. Podle vlastního výzkumu je průměrný čas strávený na cestě do práce nebo školy 26 minut ve městě a 35 minut na vesnici. Průměrný čas dostupnosti práce nebo školy v ČR je kratší než v zemích EU12 High, kde je to 37 a 38 minut. Průměrný čas strávený na cestě k lékaři nebo do nemocnice je v ČR naopak delší, jak ve městě (26 minut), tak i na vesnici (29 minut), než v zemích EU12 High, kde je to pouze 18 a 20 minut. Frekvence kontaktů s rodiči je podobná u rodin v ČR i EU12 High zemích, bez výrazných rozdílů mezi městem a venkovem. Naproti tomu nižší frekvence kontaktů s přáteli na českém venkově ve srovnání s městem nebyla v zemích EU12 High nalezena.

6. Well-being

Podle EQLS je well-being zcela klíčovou komponentou, kterou je třeba sledovat při hodnocení QOL. Na základě vlastního výzkumu je míra spokojenosti s životem a pocitu životního štěstí v ČR velmi podobná míře těchto pocitů v zemích EU12 High, a to jak ve městě, tak i na venkově. Překvapením je vyšší podíl respondentů s optimistickým pohledem do budoucna v ČR, 93,5 % ve městě a 78,5 % na venkově, ve srovnání se zeměmi EU12 High, kde bylo optimistických 64,0 % a 60,0 % respondentů. Z uvedených

hodnot je zřejmé, že rozdíl mezi podílem respondentů s nedostatkem životního optimismu ve městě a na venkově je výrazně vyšší v ČR než v zemích EU12 High.

7.4.1 Dílčí závěry

Kvalita života rodin žijících v ČR v městském nebo venkovském prostředí se v určitých dimenzích liší od QOL rodin žijících ve městě nebo na venkově v ekonomicky vyspělých zemích EU.

Rozdíly mezi výší příjmu a materiální deprivace ve městě a na venkově jsou vyšší v ČR než v zemích EU12 High. Podle závěrů EQLS jsou rozdíly mezi kvalitou života ve městě a na venkově výraznější v ekonomicky méně vyspělých zemích.

Nedostatek bytového prostoru je vyšší a subjektivní míra spokojenosti s bydlením je nižší v českých městech než na venkově. Nedostatek bytového prostoru ve městě potvrzuje i EQLS. Na rozdíl od ČR však rozdíly ve spokojenosti s bydlením ve městě a na venkově v zemích EU12 High nebyly potvrzeny.

V ČR je úroveň vzdělání a užívání internetu ve městě významně vyšší než na venkově a koreluje s vyšším statutem zaměstnání ve městě. Naproti tomu v zemích EU12 High rozdíly ve vzdělání, užívání internetu a struktuře zaměstnání mezi městem a venkovem nebyly zjištěny. Podobně nebyly nalezeny ani rozdíly v subjektivním hodnocení práce, zatímco v ČR je míra pracovní samostatnosti významně nižší na venkově než ve městě.

Přes delší pracovní dobu se míra pocitu vysokého pracovního tlaku ve městě a na venkově v ČR neliší, podobně jako v zemích EU12 High. Na rozdíl od těchto zemí je však míra časového tlaku v ČR významně vyšší ve městě než na venkově, což se projevuje snížením frekvence sociálních kontaktů.

Předpoklad, že přístup lidí k práci, škole nebo zdravotnických službám je odlišný ve městě ve srovnání s venkovem se v ČR stejně jako v zemích EU12 High nepotvrdil.

Stejně jako v zemích EU12 High ani v ČR se nepotvrdil předpoklad, že spokojenost a pocit životního štěstí je vyšší na venkově než ve městě. V souladu se závěry EQLS je i nižší míra optimismu v budoucnost na českém venkově ve srovnání s městem.

8 VERIFIKACE VÝZKUMNÝCH HYPOTÉZ

Předkládaná diplomová práce je zaměřena na potvrzení hlavní hypotézy, že kvalita života současné české rodiny ve městě je odlišná od kvality života rodiny na venkově v závislosti na specifických podmínkách prostředí. Dílčí hypotézy práce vycházejí z obecně platných poznatků o kvalitě života a výsledků šetření QOL lidí v Evropě provedeného EU, které jsou popsány v teoretické části této práce. Podle stanovených dílčích hypotéz je platné, že:

H1 - Kvalita života českých rodin ve městě i na venkově je závislá na velikosti sídla, ve kterých rodiny žijí.

Na základě výsledků vlastního výzkumu byla dílčí hypotéza H1 verifikována.

Kvalita života českých rodin žijících ve větších a menších městech se liší podobně jako je tomu u rodin žijících na větších nebo menších vesnicích. Nejvýraznější rozdíly v rámci měst nebo vesnic byly prokázány především ve výši příjmu a úrovni materiální deprivace, úrovni vzdělání a struktuře zaměstnání. Menší rozdíly byly zjištěny v kvalitě bydlení a work/live balance. Rozdíly v přístupu k práci, škole a zdravotnickým službám, podobně jako ve well-beingu nebyly nalezeny. Z uvedeného je patrné, že specifická vliv prostředí na QOL se zvyšuje se zvyšujícími se rozdíly mezi velikostí sídla, ve kterém rodiny žijí.

- H2 - Kvalita života české rodiny ve městě se liší od kvality života rodiny na venkově v socio-ekonomických parametrech a subjektivním vnímání QOL.

Na základě výsledků vlastního výzkumu byla dílčí hypotéza H2 verifikována.

Kvalita života české rodiny ve městě se liší od QOL rodiny na venkově jak v socio-ekonomických aspektech tak i subjektivním vnímání QOL. Statisticky vysoce významné rozdíly mezi rodinami ve městě a na venkově byly zjištěny především ve výši příjmů, kvalitě bydlení, úrovni dosaženého vzdělání, struktuře zaměstnání a spokojenosti s pracovní samostatností. Statisticky významné rozdíly v QOL byly nalezeny také z hlediska work-live balance a well-beingu. Naproti nebyly potvrzeny statisticky významné rozdíly v přístupu k práci nebo škole a zdravotnickým službám, stejně jako ve frekvenci sociálních kontaktů.

- H3 - Vliv prostředí na kvalitu života rodiny je vyšší v ČR ve srovnání s ekonomicky vyspělými zeměmi EU.

Na základě srovnání výsledků vlastního výzkumu s výsledky EQLS byla dílčí hypotéza H3 verifikována.

Rozdíly v kvalitě života rodin žijících v městě nebo na venkově v ČR jsou vyšší, než jsou rozdíly mezi QOL rodin žijících ve městě nebo na venkově v zemích EU12 High. Na rozdíl od zemí EU12 High byly v ČR potvrzeny statisticky významné rozdíly mezi městem a venkovem, především ve výši příjmu, kvalitě bydlení, úrovni dosaženého vzdělání a užívání internetu, struktuře zaměstnání a hodnocení pracovní samostatnosti i work/live balance. Stejně jako v zemích EU12 High se nepotvrdil obtížnější přístup lidí k práci, škole nebo zdravotnických službám na venkově ve srovnání s městem. V souladu se závěry EQLS je nižší míra optimismu v budoucnost hodnocená v rámci well-beingu na českém venkově ve srovnání s městem.

9 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo charakterizovat kvalitu života současné české rodiny v městském a venkovském prostředí pomocí indikátorů ověřených v evropských studiích. Na základě získaných výsledků specifikovat rozdíly mezi kvalitou života rodin žijících ve městě a na venkově v ČR a v ekonomicky vyspělých zemích EU. Dílčí cíle práce byly splněny, stanovené výzkumné hypotézy byly verifikovány. Obecná platnost získaných poznatků je do určité míry limitována rozsahem vlastního výzkumu, protože na rozdíl od EQLS, tento výzkum proběhl na relativně malém souboru respondentů. Přesto jsou získané výsledky v souladu s poznatky o úrovni QOL lidí v Evropě a jejích současných trendech, ke kterým EU dospěla ve svých studiích provedených na mnohonásobně větších souborech respondentů.

Práce rozšiřuje současné informace o specifickém vlivu prostředí na QOL lidí tím, že na základě šesti shodných indikátorů definuje QOL městské a venkovské populace a konfrontuje ji s QOL populace v městském a venkovském prostředí v ekonomicky vyspělých státech EU. Z poznatků získaných vlastním šetřením lze vyvodit následující závěry.

Kvalita života české rodiny ve městě se liší od QOL rodiny na venkově v 5 ze šesti hodnocených socio-ekonomických i subjektivních aspektů, výši příjmů, kvalitě bydlení, úrovni vzdělání, užívání internetu a struktuře zaměstnání, ale i z hlediska work-live balance a well-beingu. Rozdíly nalezené mezi většími a malými městy a většími a malými vesnicemi potvrzují, že význam vlivu prostředí na QOL snižují menší města a větší vesnice a naopak zvyšují větší města a menší vesnice.

Vliv prostředí na kvalitu života rodiny je vyšší v ČR ve srovnání s ekonomicky vyspělými zeměmi EU. Potvrzují to statisticky průkazné rozdíly mezi městem a venkovem, ve výši příjmu, kvalitě bydlení, úrovni vzdělání, užívání internetu a struktuře zaměstnání ale i work/live balance, které v ekonomicky vyspělých zemích EU nebyly nalezeny. V souladu se závěry EQLS je nižší míra optimismu v budoucnost na českém venkově ve srovnání s městem.

Nezávisle na prostředí, ve kterém rodiny žijí, je adekvátní úroveň QOL nedílnou součástí formování rodinných vztahů a základním předpokladem zdravé a funkční společnosti. Výsledky předkládané práce charakterizují úroveň QOL současné české rodiny ve městě a

na venkově, přispívají k objasnění interakce mezi socio-ekonomickými faktory i subjektivními pocity lidí a ke stanovení míry, v jaké tyto aspekty QOL ovlivňují.

Hlavním přínosem této komparativní práce je dokumentace rozdílů v QOL ve městě a na venkově v ČR v kontextu se stavem v ekonomicky vyspělých zemích EU. V EQLS jsou srovnávány výsledky hodnocení QOL v ekonomicky vysoce, středně a málo vyspělých zemích EU, přičemž ČR je zahrnuta do souboru ekonomicky středně vyspělých zemí společně s Kyprem, Řeckem, Maltou, Portugalskem, Slovinskem a Španělskem. Výsledky EQLS tak neposkytují dostatečné informace o QOL v jednotlivých členských státech EU, včetně ČR.

Dostatek komparativních studií je však důležitý především pro udržitelný rozvoj společnosti a to jak na úrovni lokální a regionální, tak i na úrovni státní a evropské.

10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) ANDERSON, R., DUBOIS, H., LEONCIKAS, T., SÁNDOR, E. *Third European Quality of Life Survey - Quality of life in Europe: Impacts of the crisis*. Eurofound, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2012. s. 168. ISBN 978-92-897-1099-2, doi: 10.2806/42471.
- 2) ANDERSON, R., MIKULIČ B., VERMEYLEN G., LYY-YRJANAINEN M., ZIGANTE V. *Second European Quality of Life Survey: Overview*. Eurofound, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2009. s. 95. ISBN 978-92-897-0847-0.
- 3) ANDRÁŠKO, I. *Vnútroňná štruktúra mesta z hľadiska kvality života*. Bratislava: Geografický úrad Slovenskej akadémie vied, 2007.
- 4) ALLEN, M.H., BENTLER, P.M., GUTTEK, B.A. *Probing theories of individual well-being: a comparison of quality-of-life models assessing neighbourhood satisfaction*. Basic and Applied Social Psychology, 1985.
- 5) ALLISON, P.J., LOCKER, D., FEINE, J.S. *Quality of life: a dynamic construct*. Social Science and Medicine, 1997.
- 6) BAXA, J. *Housing quality as a part of the quality of life - common questions, terms and research possibilities*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, In: 22. sjezd České geografické společnosti, Ostrava, 2010. s. 475-476.
- 7) CICERCHIA, A. *Indicators for the measurement of the quality of urban life - what is the appropriate territorial dimension?* Social Indicators Research, 1996.
- 8) CUMMINS, R.A. *Objective and subjective quality of life scale: an interactive model*. Social Indicators Research, 2000.
- 9) DIENER, E., SUH, E. *Measuring quality of life: economic, social, and subjective indicators*. Social Indicators Research, 1997.
- 10) DISSART, J.C., DELLER, S.C. *Quality of life in the planning literature*. Journal of Planning Literature, 2000. 15, 135-161.
- 11) FAHEY T., WHELAN C., MAITR, B. *Quality of life in Europe: First European Quality of Life Survey 2003*. Eurofound, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2004. s. 112. ISBN 92-897-0260-5.

- 12) FELCE, D.,PERRY, J.*Quality of life:its definitiv and measurement*.Research in Development Disabilities.1995.
- 13) HAGERTY M., R., CUMMIS, R.A., FERRISS A. L., et al. *Quality of Live Indexes for Nationale Policy: Review and Agenda for Research*. Social indicator Research, 2001, 55: 1-96.
- 14) HANCOCK, T.*Quality of life indicators and the DHC*.Southeastern Ontario District Health Council.2000.
- 15) HANUŠIN, K.,HUBA, M.,IRA, V.,KLINEC, I.,PODOBA, J.,SZOLLOS, J.*Výkladový slovník termínov z trvalej udržiteľnosti*. Bratislava: (STUŽ/SR),2000.
- 16) HELBURNA, N. *Geografy and the quality of life*.Annals of the Association od American Geographers, 1982.
- 17) JONES, A. *A guide to doing quality of life studies*. Birmingham (CURS,School of Public Policy, University of Birmingham),2002.
- 18) KOUDELKOVÁ, A. *Kvalita života-základní principy konstrukce dotazníku*. In Sborník studentské celouniverzitní vědecké konference FSV. Praha,MatfyzPress,s.124-126,2002.
- 19) KOVÁČ, D. *Kultivace integrované osobnosti*. Cultivating of integrated personality. Psychologie dnes, 2004.
- 20) KOŠŤÁL, Z. 2007. *Obnova venkova v Jihomoravském kraji*. Diplomová práce FSS MU Brno 2007, 90 s.
- 21) KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*.1.vyd.Praha:Portál, 2008.s.215. ISBN 978-80-7367-383-3.
- 22) KŘIVOHLAVÝ. J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0179-0.
- 23) LANGMAJER, J.,KŇOURKOVÁ, M. *Psychologie. Část 1, Úvod do obecné a sociální psychologie*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.
- 24) LISZEWKI, S. *Zróznicowanie przestrzenne poziomu i jakosci warunków zycia ludnosci w aglomeracjach miejskich* (program badan,pierwsze wyniki). Acta Universitatis Lodziensis,Folia Geographica, 1995.

- 25) MASSAM, B. H. *Quality of Life : public planning and private living*. Progress in Planning. 2002, roč. 58, č. 3, s. 141-227. ISSN: 0305-9006.
- 26) MEDERLY, P., TOPERCER, J., NOVÁČEK, P. *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje*. Praha: UK FSV CESES, 2004.s.5-6. ISBN 80-239-4389-8.
- 27) MURDIER, R.A., RHYNE, D., BATES, J. *Modelling quality of life indicators in Canada: a feasibility analysis*. Toronto (Institute of Social Research, York University). 1992.
- 28) MÜHLPACHR, P. *Měření kvality života jako metodologická kategorie*. In: Kvalita života a rovnost příležitostí - z aspektu vzdělávání dospělých a sociální práce. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Prešov, 2004, Prešovská univerzita, Filozofická fakulta, Grafotlač 2005. 907 s. S.59-70. ISBN 80-8068-425-1.
- 29) MYERS, D. *Community-relevant measurement of quality of life in local trends*. Urban Affairs Quarterly. 1987.
- 30) PACIONE, M. *Quality of life in Glasgow: an applied geographical analysis*. Environmental and Planning. 1986.
- 31) PACIONE, M. *Introduction on urban environmental quality and human well-being*, Landscape and Urban Planning, 2003a.
- 32) PACIONE, M. *Urban environmental quality and human well-being-a social geographical perspective*. Landscape and Urban Planning, 2003b.
- 33) PERLÍN, R. *Venkov, typologie venkovského prostoru* [online]. 2008. Dostupný z WWW:
< <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>>.
- 34) PETŘÍKOVÁ, A., ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika – úvod do teorie a praxe edukace seniorů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0879-1.
- 35) PICHAUD, C., THAREAUOVÁ, I. *Soužití se staršími lidmi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-184-3.
- 36) PICHLER, F., SHUCKSMITH, M., CAMERON, S., MERRIFEW, T. *First European Quality of life Survey: Urban – rural differences*. Eurofound, 2006.s.93. ISBN 92-897-0960-X.
- 37) PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996.s. 1627 ISBN 80-7184-310-5

- 38) POSPĚCH, P., DELÍN, M., SPĚŠNÁ, D. *Quality of life in Czech rural areas (Kvalita života na českém venkově)*. Ústav zemědělské ekonomiky a informací, Brno.2009 (6).s.284-295
- 39) POTŮČEK, M. et al. *Průvodce krajinou priorit: pro Českou republiku*. Centrum pro sociální a ekonomické strategie UK Praha.1. vyd. Praha: Gutenberg, 2002.s.686. ISBN 8086349063.
- 40) RAPHAEL, D., RENWICK, R., BROWN, I., ROOTMAN, I. *Quality of life indicators and health: current status and emerging conception*. Social Indicators Research, 1994.s.65-88.
- 41) Review of Quality of Life Project Management. Chief Review Services, Canada 2004[online], [cit. 3.4.2008]. Dostupné z: <http://www.dnd.ca/crs/pdfs/qol_e.pdf>
- 42) ROMNEY, D.M., BROWN, R.I., FRY, P.J. *Improving the quality of life: prescriptions for change*. Social Indicators Research, 1994.s.237-272.
- 41) SCHUESSLER, K.F., FISHER, G.A. *Quality of life research and sociology*. Annual Review, 36.1985.s.297-305.
- 43) SUMMERS, J. A., POSTON, D.J., TURNBULL, A.P., MARGUIS, J., HOFFMAN, L. *Conceptualizing and measuring family quality of life*. J. Int. Dis. Research, 49.2005.s.780.
- 44) ŠUSTROVÁ, K., ŠIMON, M. *Opuštění městského způsobu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov*. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M. (eds.): *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Plzeň, Aleš Čeněk, s. 99-121.
- 45) TORRES, A., STEIBER, N. and HAAS, B. *First European Quality of Life Survey: Time use over the life course in Europe*, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Luxembourg. Office for Official Publication of the European Communities (forthcoming), 2006.
- 46) VAĐUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. *Kvalita života – teoretická a metodologická východiska*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 2005. ISBN 80-210-3754-7
- 47) VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: ISV, 1997.s. 453. ISBN 80-85866-20-X.

48)WIRTH, L.*Urbanism as a way of life*.Am.J.Sociol.44,1-24.

49) ZHU, J. *Multidimensional quality-of-lif measure with an application to Fortunes best cities*. Socio-Economic Planing Sciencs,35.2001.s.263-284.

50) ZUNA, N.I., TURNBULL, I A., SUMMERS, J:A. *Family Quality of Live“ Moving from measurement to application*.2009.Vol. 6,no.1, 25 - 31.

51) ŽIVĚLOVÁ, I.,JÁNSKÝ, J. *Analysis of life quality development in the administrative districts of South Moravia*. Agric. Econ. - Czech, 54, 2008 (9): 431 - 439

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ACC3	Acceding Candidate
ČR	Česká republika
EU	Evropská Unie
EQLS	European Quality of Life Survey Evropská studie kvality života
GEM	Gender Empowerment Measure
HDI	Human development index
HPI	Human Poverty Index
EU12	High Ekonomicky vyspělé země EU
EU7	Int Ekonomicky středně vyspělé státy
KZ	Kandidátská země
NČS	Nový členský stát
NMS	New member state
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OSN	Organizace Spojených národů
QOL	Quality of life
QUARS	Regional Quality of Development Index
UNDP	United Nations Development Programme
WHO	World Health Organisation
WLB	Work-life balance

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf č. 1 - Srovnání výše příjmu ve městě a na venkově	66
Graf č. 2 - Srovnání úrovně materiální deprivace rodin ve městě a na venkově	67
Graf č. 3 - Srovnání kvality bydlení ve městě a na venkově	67
Graf č. 4 - Srovnání struktury vzdělání a užívání internetu ve městě a na venkově	68
Graf č. 5 - Srovnání struktury zaměstnání ve městě a na venkově	69
Graf č. 6 - Srovnání kvality práce ve městě a na venkově	69
Graf č. 7 - Srovnání Work/live balance ve městě a na venkově	70
Graf č. 8 - Srovnání přístupu k práci, škole a zdravotnickým službám ve městě a na venkově	71
Graf č. 9 - Srovnání frekvence sociálních kontaktů ve městě a na venkově	71
Graf č. 10 - Srovnání Well-being ve městě a na venkově	72

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 - Výše příjmu rodin respondentů ve městě	55
Tabulka č. 2 - Hodnocení materiální deprivace rodin podle respondentů ve městě	56
Tabulka č. 3 - Hodnocení kvality bydlení rodin podle respondentů ve městě	56
Tabulka č. 4 - Struktura vzdělání respondentů a užívání internetu ve městě	57
Tabulka č. 5 - Struktura zaměstnání respondentů ve městě	57
Tabulka č. 6 - Hodnocení kvality práce podle respondentů ve městě	58
Tabulka č. 7 - Hodnocení Work/live balance podle respondentů ve městě	58
Tabulka č. 8 - Hodnocení přístupu k práci nebo škole a frekvence sociálních kontaktů podle respondentů ve městě	59
Tabulka č. 9 - Hodnocení přístupu ke zdravotnickým službám podle respondentů ve městě	59
Tabulka č. 10 - Hodnocení Well-being podle respondentů ve městě	60
Tabulka č. 11 - Výše příjmu rodin respondentů na vesnici	60
Tabulka č. 12 - Hodnocení materiální deprivace rodin podle respondentů na vesnici	61
Tabulka č. 13 - Hodnocení kvality bydlení rodin podle respondentů na vesnici	61
Tabulka č. 14 - Struktura vzdělání respondentů a užívání internetu na vesnici	62
Tabulka č. 15 - Struktura zaměstnání respondentů na vesnici	62
Tabulka č. 16 - Hodnocení kvality práce podle respondentů na vesnici	63
Tabulka č. 17 - Hodnocení Work/live balance podle respondentů na vesnici	63
Tabulka č. 18 - Hodnocení přístupu k práci nebo škole a frekvence sociálních kontaktů podle respondentů na vesnici	64
Tabulka č. 19 - Hodnocení přístupu ke zdravotnickým službám podle respondentů na vesnici	64
Tabulka č. 20 - Hodnocení Well-being podle respondentů na vesnici	65

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

Dotazník

1) Jakého jste pohlaví?

- muž žena

2) Uveďte Váš věk?

- roků

3) Kde žijete?

- město (nad 300 000 obyvatel) město (nad 100 000 obyvatel) vesnice (do 800 obyvatel) vesnice (do 300 obyvatel)

4) Jaká je Vaše současná rodina?

- úplná (oba rodiče) neúplná (1 rodič) počet členů rodiny

5) Jaký je průměrný měsíční příjem Vaší rodiny v CZK?

- nadprůměrný průměrný nižší než průměrný velmi nízký

6) Jste schopni tímto příjmem pokrýt náklady rodiny?

a) na vytápění domácnosti

- úplně částečně ne

b) na každoroční dovolenou mimo domov

- úplně částečně ne

c) na potřebnou obnovu domácnosti

- úplně částečně ne

d) na konzumaci masa 3x týdně

- úplně částečně ne

e) na nákup oblečení

- úplně částečně ne

f) na kontakt s přáteli nejméně 1x měsíčně

- úplně částečně ne

7) Doplnujete příjem rodiny produkcí vlastní zeleniny, ovoce a masa?

- ano v jaké míře (hodnoceno v %) ne

8) Můžete vyjít s vlastním příjmem?

- ano ne

9) Jaký je celkový počet místností ve Vaší domácnosti

- z toho obytných z toho sociálních

10) Jak jste spokojen s Vaším bydlením? (hodnoceno podle stupnice 10 - 1)

úplně (10 - 8) částečně (7 - 4) nespokojen (3 - 1)

11) Máte doma pocit nedostatku prostoru?

ano ne

12) Máte problém s kvalitou Vašeho bydlení? (vlhkost, plíseň, nevyhovující sociální zařízení)

ano ne

13) Jaké je Vaše nejvyšší dokončené vzdělání?

základní vyučen střední s maturitou vysokoškolské

14) Jste uživatelem internetu?

ano ne

15) Jaké je Vaše zaměstnání?

řídicí pracovník úředník drobný podnikatel manuálně pracující zemědělec

16) Jste spokojen s Vaším zaměstnáním? (hodnoceno podle stupnice 10 - 1)

úplně (10 - 8) částečně (7 - 4) nespokojen (3 - 1)

17) Máte pocit pracovní jistoty?

ano ne

18) Prožíváte v práci vysoký stres?

ano ne

19) Jste spokojen se svým pracovním ohodnocením?

ano ne

20) Jste spokojen s mírou své pracovní samostatnosti?

ano ne

21) Pracujete v rizikových podmínkách?

ano ne

22) Jaká je Vaše průměrná pracovní doba za týden?

hodin

23) Býváte z práce unaven tak, že obtížně plníte své povinnosti v rodině?

ano ne

24) Míváte z důvodu pracovní přetíženosti konflikty v rodině?

ano ne

25) Míváte v práci potíže s koncentrací vyplývající z rodinných povinností?

ano ne

- 26) Máte pocit, že příliš mnoho pracujete?
 ano ne
- 27) Máte pocit, že trávíte málo času s rodinou?
 ano ne
- 28) Máte pocit, že nemáte dostatek času na přátele a známé?
 ano ne
- 29) Kolik času strávíte denně cestou do práce nebo školy?
 min/hod
- 30) Jste v pravidelném kontaktu se svými dětmi?
 denně nejméně 1x týdně nejméně 1x měsíčně ne
- 31) Jste v pravidelném kontaktu se svými rodiči (pokud žijí)?
 denně nejméně 1x týdně nejméně 1x měsíčně ne
- 32) Jste v pravidelném kontaktu se svými přáteli?
 denně nejméně 1x týdně nejméně 1x měsíčně ne
- 33) Kolik času strávíte průměrně cestou na lékařské ošetření?
 k lékaři (min/hod.) do nemocnice (min/hod.)
- 34) Kolik času průměrně strávíte čekáním na lékařské ošetření?
 méně než 1 hod. 1 - 2 hod. více hodin
- 35) Jste spokojen s kvalitou svého života? (hodnoceno podle stupnice 10 - 1)
 úplně (10 - 8) částečně (7 - 4) velmi málo (3 - 1)
- 36) Míváte pocit životního štěstí? (hodnoceno podle stupnice 10 - 1)
 úplně (10 - 8) částečně (7 - 4) velmi málo (3 - 1)
- 37) Vidíte svoji budoucnost optimisticky? (hodnoceno podle stupnice 10 - 1)
 úplně (10 - 8) částečně (7 - 4) velmi málo (3 - 1)